9577

NEMZETI NŐNEVELÉS

KIADJA

AZ ERZSÉBET-NŐISKOLA TANÁRI TESTÜLETE.

BERTA ILONA KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTI

SEBESTYÉNNÉ STETINA ILONA.

XXXIV. ÉVFOLYAM. 1913. IV. FÜZET.

Április

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

TARTALOM.

Lap

I. Petőfi a költők költője. Berta Ilona ... 121—140
II. Egy fejezet a nők lélektanából. Dr. Bittenbinder Miklós ... 141—148
III. Tavaszi mementó. Petz Lajosné ... 149—152
IV. Márkus Dezső és Dirner Gusztáv. Szirmai Oszkárné ... 153—158
V. Türr István és Suttner Berta. Sikos Károly ... 159—164
VI. A békemozgalom gyásza. Harsányi Jenőné ... 165—166
VII. Szóvakság a tanulókorban. Gyulai Aladár ... 167—170
VIII. Külföldi lapszemle. Dr. Schmidt Mária ... 171—173
IX. Nőnevelési szemle. Egy év a M. M. történetéből. Vig Albertné. — A M. D. E. közgyűlése. — A gyermektanulmányi kongresszus. — Tanulmányút Északeurópába. ... 174—181
X. Irodalom. Lhotzky: Az emberiség jövője. Ford. Schöpflin Aladár. S. I. Kant és Bölsche a Kulturaés Tudomány című vállalatban. — Tuszkai: Forduló pontok a nők életében. kf. ... 182—184

☞ *Tisztelettel kérjük folyóiratunk t. előfizetőit s az iskolákat és egyesületeket, melyek folyóiratunkat járatják, hogy az előfizetési pénzeket egyenesen kiadóhivatalunkba (István-út, Erzsébet - Nőiskola) szíveskedjenek küldeni. A közvetve beküldés által az úgy is csekély előfizetési díj jelentékenyen megkevesbedik. Reklamációkat díjtalanul csak a füzet megjelenését követő hónapban teljesítünk. A folyóirat régi évfolyamai még kaphatók a kiadóhivatalban.*

A „*Nemzeti Nőnevelés*“ megjelen (az iskolai nagy szünet idejét kivéve) havonként három nyomott ívnyi terjedelemben.

Előfizetési díj: egész évre 4 kor.

Csak egész évre nyitunk előfizetést; de az előfizetési összeg két részletben való lefizetését is elfogadjuk.

Az előfizetési pénzek a „*Nemzeti Nőneveles*“ címe alatt az Erzsébet-Nőiskolába (István-út 93. sz. a.); a folyóirat szellemi részét illető közlemények Sebestyénné Stetina Ilona szerkesztőhöz (VIII. ker., Rákóczi-tér 4. sz. a.) küldendők.

NEMZETI NŐNEVELÉS.

XXXIV. ÉVFOLYAM. 1913. ÁPRILIS. IV. FÜZET.

PETŐFI A KÖLTŐK KÖLTŐJE!*

Mikor a magyar irodalom a XVIII. század végén felébred nagy álmaiból és *élni* kezd, minden író önkénytelenül, szinte öntudatlanul keresi, kutatja: ki hát *az igazi költő* szemben a versifikátorral, a versfaragóval. Az egész nemzet lesi, várja az igazit, az Árpád-énekest, az istenfiút, akinek el kell jönni a magyar nemzet megváltásaként. Istállóban kell születnie és a Golgotán meghalnia. És mindennek meg kell történni, mert megmozdult egy alvó nemzet életvágyó szíve és jön és jön *az igazi* feltartóztatlanul!

Úgy látom ezt — képzeletem sugárfényével a multba nézve — mint ha a természetimádó várja a nap feljövetelét. Minden jelenség azt hirdeti, hogy közeledik a királyi égitest, hozza a fényt, a színt, az új életet!

A magyar nemzet költészetének napja *Petőfi Sándor!* Az ő lelkének tüze, fénye, világa egyszerre elárasztja az egész országot, a kunyhót és a palotát egyaránt; hatására abban a gondolatban találkozik szegény és gazdag, férfi és nő, agg és gyermek, népgyermeke és arisztokrata, hogy íme, megjött, akit vártunk, a költő, az *igazi költő!*

Hála és üdv azoknak, akik útját egyengették, akik várták, akik hittek eljövetelében. Minden csodának *nagy hit* a forrása. Oly megható, mikor az ősz Kazinczy pályájára visszatekintve, jóslélekkel kimondja: «Közel az idő, hogy istenfiak lépnek a pályára s ragyogtatni fogják a magyar nevet, ami nekünk nem

* Szerző előadta a M. D. E. javára március 6-án rendezett Petőfi-estén.

jutott és nem juthatott. De mienk a dicsőség, hogy el van készítve útjok. Nem futnának, ha mi nem irtottunk vala.»

«Minden kornak van istene», írja ugyanekkor Berzsenyi «Életfilozófia» című költeményében. Annak a kornak, a Berzsenyi korának az istene, az ideálja az volt, hogy az *igazi költőt* várja, hirdesse nemzetének.

Kölcsey a Berzsenyiről írt oly tragikus sorsú birálatában Berzsenyi költői karakterét magával Berzsenyivel mondatja el e néhány sorban:

> «Emma! nékem sem fedi szivemet jég!
> *Láng az éneklő*, heve forr dalában: —
> Ömledő bőség, magasabb csapongás
> Önti ki lelkét!»

Kölcsey, aki sohasem tudta a maga forró érzeményeit lángoló dallá felszítani, már érzi, hogy *láng az éneklő*, Berzsenyi ki is mondja azt, de mi csak akkor hisszük el, mikor a Petőfi lángéneke lángra lobbantja a mi szívünket is.

Kölcsey ugyancsak a Berzsenyiről mondott birálatában klasszikus erővel, örök időkre megírja a *költő* és a versifikátor között levő különbséget, mikor az elsőt Archimedesnek nevezi, aki a művet meg*alkotja*, a másikat ácsnak, aki az meg*csinálja*. A magyar irodalomban visszatekintőleg két nevet emel ki, mint akik archimedesi erővel alkottak: Balassit és Zrinyit.

Balassi virágénekeit nem ismeri, de «Ének a Végekről» című költeményében rámutat arra, hogy Balassi nem a vitézi életet énekli meg a maga *valóságában*, nem a vitézek fegyverzetét és jellemzését adja, hanem azt álmodja meg, hogy milyennek kellene lennie a vitézi életnek és karakternek, ha minden végbeli szíveben, lelkében hordaná a vitézi élet *eszményét*. Balassi abban a Magyarországban él költeményében, ahol:

> «Emberségről példát,
> Vitézségről formát
> Mindeneknek ők (a vitézek) adnak.

És Zrinyi azt a Magyarországot énekli meg dalában forró magyar szíve és fantáziája erejéből, amely meg merte várni

Szolimán haragját, kinek pedig egész Európa rettegte szablyáját és azt a nemzetet jellemzi, amely egységes, hű és erős és minden ízében magyar, a nemzeti erkölcs erős talaján.

Kölcsey az *igazi költőt* a nemzet díszének s az emberiség jóltevőjének nevezi.

«A sokaság nem foghatja meg, mint lehessen költőről így szólani. Jól van! ha ti azt hívjátok költőnek, ki szavakat foglal versekbe, s történetesen felduzzadt érzeményeit s egy-egy elmésen elővillant gondolatát papirosra önti s olykor valamely csillogó urat pártfogás reménye miatt megénekel vagy a könyvárus szűk zsoldjáért az almanachokba divatárukat készítget: akkor igenis a sokaságnak igaza van.

De ha *költő* nevet csak az érdemel, ki nemesített érzelmeket hordoz keblében, ki a természetre s az emberi szenvedelmekre vizsgáló tekintetet vete, ki a való életet magasabb szempontból vevé fel s dalát a szépnek és jónak s az örök dicsőségnek szentelé, hogy általa minden ifjú kebel szent lángra gyuladjon: valljátok meg, akkor a költő dísze nemzetének és jótevője az emberiségnek.»

«Mert jaj a költőnek, ha célja csak időtöltés vala!»

Abban az emlékbeszédben mondja ezt, melyben Berzsenyivel, az elköltözött emberrel kibékül, a *költő* a mienk, e nemzeté marad végiglen, e nemzeté, mely nevét és dicsőségét örökre birandja.

Idézzük Kármánt is, önkényt kínálkozik erre:

«Nem a kiszabdalt mérték — mondja — nem a lebékózott ritmus, nem a megszámlált hang teszik a *poetát*. A merész képek, az eleven költés az ábrázolatok különfélesége és szépsége; az az enthuziazmus, tűz, sebes rohanás és erő és az a nem tudom mi a szókban és gondolatokban, amelyet csak önként ajándékozhat a természet. Lehet írni verset poézis nélkül és poéta lehetsz verselés nélkül.»

A fiatal Csokonai, aki járatlan utakon, szinte hontalanul bolyong a költői iskolák lenyügözte szellemek között, öntudatlanul is keresi önmagát, az *igazi költőt!* «Jár számkiűzötten az

árva fiú», de már érzi nagy hivatását, hogy egykor a hely, ahol pihenni fog, «szent lesz tisztelt hamvaiért».

Milyen egyedül van szeg ény nagy eredetiségében és genialitásában! A geniusz szárnya lebbenése megérinti lelkét, égig repül a bűvös ének, de nem hozza le a költő számára a hír csillagát. Nemzete hidegen, közönyösen nézi lelke vívódását, ő maga azonban egy «nem esmért szent *magánosságban*».

«Amelyben úgy csap a *poéta* széjjel
Mint a sebes villám setétes éjjel —
Midőn teremt új dolgokat
A semmiból világokat» —

már megérzi az alkotás isteni erejét!

Petőfinek legközelebbi költő rokona Csokonai!

«Nagy szellemek ők! Ha varáskezeik
Érintik a lant idegét —
Mint Isten igéje — Világot
Alkotnak az ember elé,
Mely bámulatos szép
És bámulatos nagy!»

Petőfi ezt Homerről és Ossiánról mondja, de ez ikerpoetákra is ráillik. A főkülönbség az köztük, hogy Petőfi minden dala egy nemzet ajkán hangzott vissza, míg Csokonait kora lenyűgözte s még arra is rákényszerítette, hogy megalázza a lantot s pártfogás reményében egy-egy csillogó urat megénekeljen.

Tető volt ő is — Eötvös szerint — amely nem éldelte, csak hirdette a felkelő napot.

És Vörösmarty?? Neki adatott meg, hogy a napot meglássa, fényét, melegét először érezze, nemzetének megmutassa. Petőfivel mintegy ő ajándékozta meg a hazát.

«Járt számkiűzötten az árva fiú.» De szóljon ő maga: «Kopott ruhában, gyalog jöttem februárban Debrecenből Pestre egypár huszassal és egy kötet verssel. E kötet versben volt minden reményem: Azt gondoltam, ha eladhatom, jó, ha el nem adhatom, az is jó . . . mert akkor éhen halok, vagy megfagyok s vége lesz minden szenvedésnek.»

Vörösmarty elolvasta e költeményeket, magához ölelte az árva fiút és megértette, hogy «a virágnak megtiltani nem lehet, hogy ne nyíljék», megértette, hogy e versek, a Petőfi dalai forradalmi erővel át fogják formálni a *költőről* alkotott ideált, hogy megjött a költők költője!

Vörösmarty a költőről alkotott eszményét «Árpád ébredése» című drámai költeményében mondja el nekünk, mikor is a magyar, a későbbi nemzeti színház megnyitásakor a sírjából kikelő Árpádot a *költő* vezérli el a nemzeti ünnep színhelyére: «Ki vagy Te» kérdi Árpád a dísztelen, kopott fiútól, «ki nemzetem viszályát ily szívemésztő lánggal rajzolod??» És a költő felel:

«Egy ingyenélő! így nevez sok ember:
Ki dalba önti búját, örömét,
Melyet hazája s élte nyujtanak:
Ki félve érez minden örömet,
De százszorozva minden bűnyilát:
Egy szenvedélytől égetett kebel,
Mely életének csak felére jut,
S annak felével sem magának él.
Fonnyadt, szegény és dísztelen vagyok,
Fonnyadt, szegény és dísztelen hazám is,
De felvirágzik egykor a haza,
Akkor dicső, boldog, gazdag leszek,
Most a hazának színét hordozom!»

A Széchenyi kora költőjének, Vörösmartynak, egész egyéniségére elhatározó a költőnek ilyetén való beállítása. A kétségek és remények kora ez. Félve érez ő minden örömet s annak felével sem magának él. Fantáziája merész álmokat láttat vele, érzései is forrók és erősek és még sincs meg az az ereje, hogy teljes közvetetlenséggel és *hittel* egészen nekünk adja magát. Ha Vörösmartyt olvassuk, legtöbbször ünnepi helyeken járunk, amelyek gyakran idegenek előttünk, ha a Petőfi dalait halljuk, egyszerre úgy érezzük, hazaérkeztünk, kisütött a fejünk felett a magyar alföld forró, tüzes napja.

Mi az oka ennek? Ha erre megfelelünk, megtudjuk, hogy ki az igazi költő és megfejtjük témánkat, miért a költők költője Petőfi Sándor.

Szinte küzdelem, harc folyik közte és a közvélemény között. Dalai — mint ő maga mondja — rongyos legények, de vitézek, egy-egy harcos minden dala.

Csatázik verseivel a század minden nemesebb törekvéseiért, csatázik azért is, hogy a másolókkal, a szabályok és paragrafusok embereivel, a szűkenlátókkal és a nyeglékkel szemben kifejezze és hirdesse az Istentől származott *költő* örökkévalóságát!

«Anyám! az álmok nem hazudnak
Takarjon bár a szemfedél,
Dicső neve *költő* fiadnak
Anyám soká, örökre *él!*» —

Az *életet* a maga nagy értékével ő mutatta meg nekünk legvilágosabban, mondhatnám minden földi ember között! Menynyit éhezik, ázik, fázik, nyomorog, szenved; de ez mind semmiség előtte, ez nem az *élet*, ezek csak apró dolgok, melyekre ügyet se vet. Az élet a *szíve, a lelke* élete, az *eszmék* harca, az *erény* tisztasága, a *vágy*, hogy valami nemesebbért áldozhassa fel magát, hogy vele és általa hazájának, az erénynek, az emberiségnek szolgálatot tehessen.

«Nem akarok elrohadni,
Mint a fűzfa a mocsárban,
El akarok égni, mint a
Tölgy a fellegek lángjában.» —

«Ott essem el én
A harc mezején. — —
Ott folyjon az ifjui vér ki szivemből:
Ott szedjék össze elszórt csontomat,
Ha jő majd a nagy temetési nap
Hol ünnepélyes lassú gyászzenével
És fátyolos zászlók kiséretével
A hősöket egy közös sirnak adják,
Kik érted haltak, szent *Világszabadság!*»

«Tied vagyok, tied hazám,
E szív, e lélek.» —

«Szentegyház keblem belseje,
Oltára képed
Te állj, s ha kell, e templomot
Eldöntöm érted.» —

A «Sors nyiss nekem tért» című dalát ide igtatom egész terjedelmében. Ismerjük mindnyájan, annál jobb, imádkozzuk el együtt újra!

«Sors, nyiss nekem tért, hadd tehessek
Az emberiségért valamit!
Ne hamvadjon ki haszon nélkül e
Nemes láng, amely úgy hevít.

Láng van szivemben, égből eredt láng
Felforraló minden csepp vért;
Minden szívütésem egy imádság
A világ boldogságáért.

Oh vajha nem csak üres beszéddel,
De tettel mondhatnám el ezt!
Legyen bár tettemért a díj egy
Uj Golgotán egy uj kereszt.

Meghalni az emberiség javáért,
Mily boldog, milyen szép halál!
Szebb s boldogabb egy haszontalan élet
Minden kéjmámorainál.

Mondd, sors, oh mondd ki, hogy így halok meg,
Ily szentül! s én elkészítem
Saját kezemmel azon keresztfát
Amelyen fölfeszíttetem!» —

A Golgotát emlegeti, az isteni rokonságot érzi. Az *életet* az Istenfia, a Golgota nagy mártirja fejtette meg nekünk gyarló embereknek, amikor a szíve és a lelke túláradott a nyomorult ember önmaga okozta szenvedése fölött, egy csodálatos földöntúli, természetfölötti szent szerelmet érzett iránta, oda dobta a testet és megváltotta a lelket! És ez a gyermekifjú? Tért kér a sorstól, hogy ő is áldozhasson, mert minden szívütése egy imádság a világ boldogságáért. Nincs költő, én legalább nem

ismerek, aki az ember *isteni rokonságát* ilyen erővel fejezte volna ki. Kicsi gyermekkorától fogva mindig a magasba vágyik:

«Miért hogy az ember nincs úgy, mint a madár
Szárnyakkal teremtve?
Csak a messzeséget járhatni meg lábbal,
S nem a magasságot.
Mit ér nekem, mit a messzeség, mikor én
A magasba vágyok.

Fölfelé vágytam én. Ah úgy irigyeltem
Sorsáért a napot:
A föld fejére ő tesz világosságból
Szőtt aranykalapot.
De fájt, hogy esténként megszúrják — mert hiszen
Foly keblébül a vér:
Gondolám, hát így van? hát aki világít,
Ilyen jutalmat nyér?»

Csaknem öntudatra emelkedik lelkében már gyermekkorában a gondolat, hogy az lesz a sorsa, ami a napnak, hogy vérét fogja ontani azokért, akik megsebezték. Csoda-e, hogy egyedül állott?? Csak ő tartozhatott hozzá mindenkihez teljes erővel, de hozzá senki sem tartozhatott. Valóban olyan, mint a nap, fényt és meleget oszt mindnyájunknak, de maga egyedül jár azon az úton, amelyet mi nem ismerünk.

Szívét és költészetét ő maga is sokszor a naphoz hasonlítja, a hold «ez a megtestesült sohaj» nem vonzza.

«Egymás szeretői vagyunk mi a nappal,
Mi hűséges két szerető!
Ki mondja meg, én melegülök-e tőle —
Vagy szívemtől melegszik ő?» —

Máskor meg így fejezi ki ugyanezt a gondolatot:

«Hogyha feldobnám az égre szivemet,
Melegítné *a világot* nap helyett!»

A képzelete meg:

«Egyenest fölfelé
Tőr az ég boltjáig;
És ha akkor épen
Napfogyatkozás van

Az elsötétedett
Nap mellett elsuhan.
Elsuhan mellette,
Egyet pillant rája
S megkerül a napnak
Elveszett pompája.»

Petőfi hisz a képzelet mindenhatóságában! Az ő képzete még akkor sem pihen, ha már a nap fényét visszaadta,

«Hanem a legfelső
Csillagzaton terem,
S ott, hol már megszünik
Az Isten világa,
Új világot alkot
Mindenhatósága . . .»

Hogyan értette volna őt meg a mindennapi, kicsinyes embertömeg, mikor benne minden nagy, csodás méreteket öltött? Milyen meggyőződéssel és erővel mondja:

«Nincsen oly bú,
Mint az én búm,
Oh, mikor én búsulok!
Keblem egy oroszlánbarlang,
S szivem benne bárány;
Szakgatják az éhes oroszlánok
Fogaikkal, körmeikkel
Vérét isszák,
Csontját rágják
És velőjét szijják
E szegény báránynak
Az éhes oroszlánok. —

Olyan *öröm* sincs
Mind az én örömem,
Oh mikor én örülök!
Keblem egy édeni kert
S rózsa benne szivem
Napsugarakkal,
Tarka lepkékkel
Játszik e rózsa
S zeng körülötte
A csalogány;

És jön egy angyal
És leszakítja a rózsát
S keblére tűzi
S véle az égbe röpül!»

Hát tehetett ő arról, hogy az ő képzelete nem a por magzatja volt.

«Menydörgés volt apja, villámlás volt anyja.
Csecsemő korában sárkánytejet szopott
Ifiu korában oroszlánvért ivott —
Tengerzugásával összekeveredett,
Úgy barangolta be a földet és eget.» —

Tehetett ő arról, hogy folytonosan égi, tündéri hangokat hall, melyek arról biztosítják, hogy ő is rokon az égiekkel? Egyszer egyenest tündérhonból nyilatkoztatják ki neki, hogy

«Hisz Petarka és Petőfi
Félig-meddig már rokon,
Annál inkább osztozhatnak
A borostyánlombokon!»

A közönséges, mindennapi kritika emberi nyelven elbizakodottságnak, önteltségnek minősítette azt a fenséges érzését, mely nem jelentett egyebet, minthogy ő is Petrarkával az isten felkent gyermekének, *poétának* érezte magát s hogy csak azzá válhatott, amivé akarta, kinccsé, hírré, hatalommá, amivé csak akarta.

Demokratának mondják. Ne nevezzük annak, mondjuk *költőnek* a szó nemes, igaz értelmében, akkor megértjük azt, hogy természetszerűen demokrata volt. Belőle mindenkinek jutott, mindenki úgy érezte, hogy neki szól a dal, mint a dalos madár szava mindenkié, aki figyel reá.

«Óh szent ***költészet***, mint le vagy alázva,
Azt hirdetik föl nem kent papjaid,
Azt hirdetik fenszóval, hogy terem vagy
Nagyúri, díszes tündöklő terem,
Hová csupán csak fénymázas cipőkben
Lehet bejárni illedelmesen. —
Hallgassatok! egy szótok sem igaz
A költészet nem társalgó terem.

Hová fecsegni jár a cifra nép
Több a költészet: olyan épület,
Mely nyitva van boldog-boldogtalanak
Mindenkinek, ki imádkozni vágy;
Szóval *szentegyház*, ahová belépni
Bocskorban, sőt mezitláb is szabad.»

Ilyen értelemben volt demokrata ő és ilyen értelemben volt kiméletlen, gyakran erőszakos, mert hiszen a költészet szentegyházából is ki kellett korbácsolni azokat, akik nem voltak méltók arra, hogy ott helyet foglaljanak.

Mikor saját magát analizálja, elemezi, élvezi, olyankor mindig *a költőt* hozza közelebb értelmünkhöz és fantáziánkhoz. Úgy szeretném az «Én» című édes szép dalát is egész terjedelmében ideírni. Egyezzünk bele, hallgassuk meg és gondoljunk közben mindig arra, hogy igen, ilyennek kell lennie az istenáldott poetának; de erre kell törekednie minden jobb embernek, akit Isten a saját képére teremtett.

Én.

A világ az Isten kertje:
Gyom s virág vagytok ti benne,
Emberek!
Én a kertnek egy kis magja,
De ha az Úr pártom fogja:
Benne gyom tán nem leszek.

Tiszta e kebelnek mélye;
Égi kéz lövelt beléje
Lángokat:
És e lángok szüzen égnek.
Szent oltárul az erénynek,
El nem romlott szív alatt. —

Nem építek sors kegyére,
Türök, mit fejemre mére:
Jót, rosszat;
Mit ma ád, elvészi holnap;
Majd megadja, amit elkap —
Jellemképe változat. —

Mint a róna, hol születtem,
Lelkem útja tetteimben
Egyenes:
Szavaimmal egy az érzet,
Célra jutni álbeszédet
Tétovázva nem keres.

És az Ég szivem földébe
Drága fádat ülteté be
Szerelem!
Koszorúba füzöm ágit
Koszorum szerény virágit
A hazának szentelem.» —

Csak egy dologra térek vissza különösen, amikor azt mondja, hogy a lelkének útja tetteiben olyan egyenes, mint a róna, hol született.

Előttünk van egyszerre a magyar alföld rónasága és érezzük, hogy annak az ereje adta nekünk a mi költőnket, Petőfit, hogy a magyar alföld és a magyar költő rokonok. Elhisszük neki, mikor azt mondja:

«Nem angol ló az én pegazusom,
Nem is német teherhordó állat,
Magyar csikó az én Pegazusom
Eredeti, derék magyar fajta
Kinn született, ott kinn fogtam el a
Kiskunsági szép nagy pusztaságba'».
Elhisszük neki, hogy: «Az az *igaz költő*, ki a nép ajkára
Hullatja keblének menyei mannáját.»

Valósággal felfedezte nekünk magyar költői lelkével a magyar alföldet. Nem ismertük ő előtte. Micsoda gazdagság! A magyar nemzetet megajándékozta az alföld szépségeivel!

Elhisszük neki, hogy mikor ezzel az eredeti magyarfajta pegazusával az alföldön végignyargal, a nyomában mezei virág, piros pünkösdi rózsa, a legszebb dal fakad, *a magyar népdal!*

Lelkének ezt a túláradó *költői* gazdaságát mindig érzi és ontja, ontja boldog könnyelműséggel és forró vággyal. Ez is a *költő* sajátsága és ez is megváltói tulajdonság. Hiszen emlékezünk, abból az öt halacskából és kenyérből jutott az egész

összegyült embertársadalomnak és még sok, sok maradt mindenkorra, mindenkinek.

A szíve vérével újra kereszteli a magyar ifjuságot.

Lelkét elküldi Toldi írójához meleg kézfogásra, forró ölelésre. Lelkét átröpíti a Királyhágón túl Erdély bércei közé:

«És Te, Lelkem, szállj a Királyhágóntul
Érzelmeimnek tündérvilágával
És oszdd el ott e kincseket!
Ajándékozz meg ifjat, öreget,
Hadd gazdagodjék mindenik meg.
De legszebb részét add a székelyeknek,
Csókold meg a székely fegyvereket:
Azok csókodtól tündököljenek
S azoktól nyerj, Te, hőserőt!»

Lelkét felküldi a csillagok táborán át az Úr trónusához:

«Szállj, Lelkem, óh szállj az égi testek között,
És pislants keresztül rejtelmök fátyolán
Nézd meg, Lelkem, mi van ott a csillagokon
És nézd meg, mi vagyon a csillagok felett.
Azután repülj le hozzám gyors szárnyakon.
Hadd beszéljek veled!

Egyet szeretnék én,
Csak egyet megtudni, arról hozz hirt nekem
Vannak-e ott szivek és a szivek mélyén
Lángol-e szerelem? ?»

A felületes ítélő nem látja meg, hogy Petőfinek csaknem minden dala imádság, amellyel az Urat tiszteli.

Ha szigorúan lirai motivumok szerint rendezzük alkotásait, akkor alig találunk olyat, amelyet tisztán vallásos éneknek nevezhetnénk. «Dalaim» című gyönyörű költeményében, melyben dalait mintegy saját magától számonkéri és összegezi, vallásos dalokról nem szól. De kit ne emelne fel a magasba az ő költészete! Mindnyájunkat közelebb visz a teremtőhöz és közelebb a jobb és több ember eszményéhez.

Melyenfekvő, erős erkölcsi talajból fakad minden dala.

Családi érzése hű és erős és gyöngéd. A *szíve?*

«Elhagyott elaggott szüleim
Egyetlen, lágy párnája ez!»

Minden énekéből, amelyben családjáról, családjához szól, bizonyos fiúi tisztelet hangzik felénk és önkénytelenül a bibliára és a családi élet tisztaságára gondolunk.

Minek sorolnók elő családi jellegű dalait! Ismerjük azokat hála Istennek! Mindnyájan daloljuk, idézzük minduntalan. Sohasem szabad azoknak a magyar ember, a magyar gyermek ajkáról elmulniok. Isten mentsen minket ettől!

«Anyánkat, azt az édes jó anyát,
Oh — Pistikám, szeresd, tiszteld! imádd!
Mi ő nekünk, azt el nem mondhatom,
Mert nincs rá szó, nincsen rá fogalom —
De megmutatná a nagy veszteség —
Ha elszólítná őt tőlünk az ég!» —

Egyszerre mindnyájunknak eszébe jut az édesanyánk és az az áldozó, mindent megértő és mindent megbocsátó, világot fentartó nagy szeretet.

A szíve? «Nemesebb barátság hű tanyája ez!»

Toldi írójához elküldi a lelkét meleg kézfogásra, forró ölelésre.

«Te» — mondja Arany Jánosnak
«Te mikoron nevedet keblem mélyébe leirtad
Mit tettél, tudod azt? Gránit sziklába acéllal
Vágtál életen át mulás nélküli betüket.»

És Arany János Petőfi halála után döbbenve ismer fel vásznán egy-egy vonást, amelyet a Petőfi szellemujja vont oda.

«Övé! — kiált fel — itt ez itt Övé!
A szín erős, nem illik együvé!»

A szíve? «Kert e szív, melyben legillatosb virágid nyilnak, szerelem!»

Ki ne élvezte volna közülünk az ő szíve kertjének égő, tüzes, színes, édes, bűvös-bájos virágénekeit, szerelmes lelkének vadrózsáit? Megszületett hát végre erre a közönyös durva földre a Szerelem, amilyennek a lelkünk álmodja?

«Mert hisz Te — mondja muzsájának — és menyasszonyom
Testvérek vagytok, édes testvérek:
Együtt születtetek az égben,
A csillagok legszebbikében
S onnan le együtt szálltatok
Szivárványból szőtt szárnyakon
Egy szép tavaszi hajnalon,
Hogy engem boldogítsatok!» —

Mintha soha senki sem szeretett volna ő előtte!

«Minek nevezzelek,
Ha megzendülnek hangjaid,
E hangok, melyeket ha hallanának
A száraz téli fák,
Zöld lombokat bocsátanának
Azt gondolván,
Hogy itt már a tavasz,
Az ő régen várt megváltójok,
Mert énekel a csalogány —
Minek nevezzelek?

Minek nevezzelek
Boldogságomnak édes anyja,
Egy égbe rontott képzelet
Tündérleánya
Legvakmerőbb reményimet
Megszégyenítő ragyogó valóság
Lelkemnek egyedüli,
De egy világnál többet érő kincse
Édes, szép, ifjú hitvesem
Minek nevezzelek?»

«S ha eldobod egykor az özvegyi fátyolt
Fejfámra sötét lobogóul akaszt
Én feljövök érte a siri világból
Az éj közepén s oda leviszem azt
Lötörölni véle könnyeimet érted
Ki könnyedén feledéd hivedet
S e szív sebeit bekötözni, ki téged
Még akkor is, ott is örökre szeret!»

Szinte szentségtörés, hogy kommentárt fűzzünk e dalokhoz, csak a *hitves* szót emeljük ki, akihez e költeményeket írta

és akkor meglátjuk azt az erkölcsi magaslatot, ahol ez az ifjú költő élt és szeretett.

A szive? «Bánya ez, mely a *szabadság* számára kardvasat terem.»

«Rabok legyünk vagy szabadok
Ez a kérdés, válasszatok!»

«Az elragadó szél
Képzeletem százrétű vitorlájába beléfujt
Szétszakad a horgony, fut gályám, elmarad a part
S ringat habkarján a látkör nélküli tenger:
És míg az orkán zúg, a felhők dörgenek, én a
Lant idegébe kapok s vad tüzzel zengi el ajkam
Harsány hymnuszodat százszor szent égi szabadság!»

A szabadságdalok, haragos lelkének e villámai, bánatos honfibútól terhes lelkének fellegeiből cikáznak elő és ezért van *erkölcsi tartalmuk.* Áldozni vágyó honszerelem és nem szabados, féktelen szabadságvágy forrása az ő szabadságdalainak, ebből az erkölcsi talajból törnek a magasba forró gajzirok, ragyogó víztölcsérek alakjában.

«Szent hazaszeretet, mibe mártsam tollam
Hogy dicső képedet hiven lerajzoljam
Oly hiven, oly szépen, hogy megbüvöld
Ki rád szemét fogja vetni,
Hogy örök tanyára tégy szert
Valamenyi magyar kebelében!»

Túlzott, erős, mámoros az ő honszerelme; de egyszersmind bölcs, igazságos, ostorozó, a nemzete megismerését, felemelését, önérzetre ébresztését, *megváltását* célzó!

«Ti fekélyek a hazának testén», mondja a külföld magyarjainak,

«Mit szóljak felőletek,
Hogy ha volnék tűz, kiégetnélek —
Égetném rossz véretek!»

Hazaszeretete mondatja véle:

«Jaj az olyan kertnek,
Jaj még annak is, mert megverte az Isten
Ahol, mint ti vagytok, magyar ifjak, ilyen
Virágok teremnek!

Szívetek mindig nyilt ajtajú palota
Tódulnak, tódulnak seregestül oda
Víg, zajos vendégek! —
Garáz népséggel telik meg a terem
S ezek között helye nincs az örömtelen
Honfiérzeménynek.»

«Őseimnek véres kardja
Fogason függ, rozsda marja.
Rozsda marja, nem ragyog,
Én magyar nemes vagyok.
Mit törődöm a hazával
S a hazának száz bajával
Majd elmulnak a bajok —
Én magyar nemes vagyok!»

«Ezer éve, hogy e nemzet
Itt magának hazát szerzett
És ha jőne most halála
A jövendő mit találna,
Mi neki arról beszélne,
Hogy itt hajdan magyar élt?
S a világtörténet könyve?
Ott sem lennénk följegyezve!
És ha lennénk jaj minékünk
Ezt olvasnák csak felőlünk:
«Élt egy nép a Tisza táján
Századokig lomhán, gyáván.»
«Oh hazám! mikor fogsz ismét
Tenni egy sugárt, egy kis fényt
Megrozsdásodott nevedre?
Mikor ébredsz önérzetre?»

Ő mondja ezt! Azért mondja, mert forrón szereti hazáját, faját és nagynak, boldognak, hatalmasnak óhajtja. A ledőlt szobrot fel kell állítani ismét a hegyre, hogy Európa nézze, lássa és hogy minden térd meghajoljon előtte a fél tisztelet, fél rettegés súlya alatt.

És idézzük még a legszebbet és sohase felejtsük el, amit a magyarok istenéről mond, hogy

«Az idők s a népek éktelen viharja
Elfujt volna minket, mint egy porszemet.
De ő szent palástja szárnyát ránk takarta
S tombolt a vihar, de csak fejünk felett.

Így keresztül éltünk hosszú ezer évet.
Ezer évig azért tartott volna meg,
Hogy most, amidőn már elértük a révet,
Az utolsó habok eltemessenek ? ?

A magyar nemzetnek volt nagy és sok vétke
S büntetéseit már átszenvedte ő.
De erénye is volt és jutalmat érte
Még nem nyert, jutalma lesz *majd a jövő.*»

Higyjünk ebben!

«A Te hited *megtartott* tégedet!»

A «Szivem» című gyönyörű dalát, amelynek gondolatai egy idő óta vezetnek Petőfi méltatásában, így végezi:

«Egykor ez a szív is
Megszünik dobogni,
Mint a többiek.
Egykor ez a szív is
Megszünik dobogni
Néma lesz s hideg.

Lenn a föld porában
Össze fog vegyülni
Majd a többivel
Tán olyannal épen
Kit magasb indulat
Sohse gyujta fel.

Oh nem, szivemet ne
Birja másokéval
Ugyanaz a hely!
Vegyétek ki, hogyha
Meghalok barátim
S égessétek el.»

Ez a kívánsága, ez a jóslata teljesült, a költő szíve csak olyanokéval vegyül össze, akiket magasb indulat gyujt fel és irányít.

Miről szóljunk még, hogy Petőfit, azaz nem is, hanem a költőt, magunk előtt lássuk egész mivoltában? Szóljunk arról a mitoszi erőről, természetérzékről, de ez több annál, amely csaknem minden dalában benne van. Lelkének és a természet-

nek egymásra való kölcsönhatása folytonos és elválaszthatatlan.

Ő maga a természet vadvirága, dalai holdsugarak, pillangók, vadrózsák, szivárványok, fellegek villámok. Ő maga, szíve, szerelme, képzelete, öröme, bánata, dala ezer formába öltöznek aszerint, amint borul vagy derül az Ég!

«Féktelen, szilaj volt
Lelkem, mint a tűz,
Melyet a szél meggyult
Háztetőkön űz;

És lettem szelid láng,
Min melegszenek
Őszi estén békés
Pásztoremberek.

Voltam mélybe omló
Bérci zuhatag,
Habjaim robajjal
Szakadoztanak.

S lettem méla csermely
Halk morajtalan,
Kedvemet lelő a
Part virágiban —

Voltam szikla-homlok,
Zordon és magas
Hol lakott menydörgő
Villám s büszke sas.

S lettem völgy ölébe
Rejtezett berek,
Melyben csalogányok
Búja kesereg —
Voltam . . . mi nem voltam!?
S mivé nem levék.»

Kifogyhatatlan a hasonlatokban, a természettel való közös *élet* kifejezésében.

«Kedvemnek ha magja volna
Elvetném a hó felett,
S még ma estig rózsaerdő
Koszorúzná a telet

S hogy-ha feldobnám az égre
Szivemet,
Melegítné a világot
Nap helyett!»

«Szeresd a virágot
És ne féltsd szivedet,
Mert ki azt szereti,
Rossz ember nem lehet.

A virág s az erény
Két atyafi gyermek
Egy szivben egymással
Nem ellenkedhetnek.

Tudod, mi a virág?
A földnek jósága!
Tudod mi a jóság?
Az erény virága!

Kell-e ennél felségesebb tanítás! A mithikus pogány költészetnek a keresztény lélekkel való szép szövetsége ez!

«Mert van a világnak apja,
Van egy hű gondviselője,
Minden ember megláthatja,
Aki el nem fordul tőle.

Csak ne legyünk türelmetlenek
Neki sok a gyermeke,
Ne kivánjuk, hogy minket tegyen
Mindeneknek elibe. —

Itt a törvény: várj sorodra
És nem vársz hiába —
Mint a nap a föld körül
Úgy vándorol jósága. —

S nincsen, akit elkerülne,
Ha ma nem jön, eljön holnap,
Mig az ember boldog nem volt,
Addig meg nem halhat.»

A költő üzeni ezt neküuk!

«*Verjétek a lantot, az isteni Lantot,*
Homér s Osszián!!»

Budapest. *Berta Ilona.*

EGY FEJEZET A NŐK LÉLEKTANÁBÓL.

Igen erős az a meggyőződésünk, hogy a magyar nőnevelés nem fog addig a helyes irányban haladni, míg a magyar nőlélektan és a nőneveléstan, mint tudományok, a magyar női lélek és a magyar viszonyok tekintetbe vételével ki nem alakulnak. Jelenleg a nőnevelés terén nagyrészt a férfilélektanon alapuló férfipedagógia uralkodik, egyébként pedig tapogatódzik a magyar női lélek megfelelő nevelésében. Helytelennek tartjuk a jelenlegi állapotot, annál is inkább, mert a tömeglélektan helyett ma már a gyermeklélektan felé fordult a közfigyelem, pedig még odáig nem jutott a magyar pedagógia, hogy férfi- és nőnevelésre differenciálódott volna, ami szerintünk szintén rendkívül szükséges. Jelenleg az elemi és polgári tanítónőképzőkben, az egyetemeken nem tanítanak sem nőlélektant, sem nőneveléstant. Az ország elhanyagolja a nők iskoláztatását, elhanyagolja a nőneveléstan tanítását. Ezen feltétlenül változtatni kell és pedig úgy, hogy a magyar női test és lélek jellemző sajátságait tárgyilagosan összegyűjtve, megírjuk a magyar tudományos nőlélektant és a magyar viszonyokat, hagyományokat és igényeket tekintetbe véve a magyar nőneveléstant. A nőnevelés minden munkásának össze kell fogni e feladat megoldására és vállvetve dolgozva, mielőbb a rendes kerékvágásba terelni a leánynevelés fontos ügyét.

A nőneveléstan alapja a női lélek ismerete, mely a férfiakétól sok tekintetben eltér. A nőlélektan tudományából akarunk ezúttal egy fejezetet megírni, teljes tárgyilagosságra és rövidségre törekedve. Célunk rámutatni a nők értelmi életére, feltüntetni

azokat a tulajdonságaikat, melyeket káros voltuknál fogva nevelni kell és fényoldalaikat, melyek kifejlesztésre szorulnak.

Jól tudjuk, hogy fejtegetéseink csak általánosságok a női lélekből, sőt ezt hangsúlyozni is kívánjuk félreértések elkerülése végett. Manapság — hála Istennek! — a mostoha viszonyok ellenére igen nagy az értékes, a kiváló érzelmi életű, a fegyelmezett nők száma. Általánosságban azonban igen sok hiány tapasztalható különösen az alsó, kevésbbé a középső, nem ritkán a felső osztályok nőinél. Abból indulunk ki, hogy a hibákon csak úgy lehet segíteni, ha őszintén bevalljuk azokat, az erényeket csak úgy lehet megőrízni, ha megvilágítjuk.

Az ember képzet- és gondolatvilágának kialakításában nagy szerepe van az érzelmi életnek. A nőnél azonban, ez elvitathatatlan, rendesen összehasonlíthatatlanul nagyobb szerepet játszanak az érzelmek, szinte uralkodnak képzetvilágukon. Inkább ezt mondhatjuk a női lélek jellemző sajátságának, minthogy értelmi képességükben keressük a különbségeket. A nőknél tovább terjed az érzelmek befolyása, többször nyúl bele lelki életükbe és csaknem minden lelki folyamatukat kiséri. Amíg ezt el nem ismerik, addig nem fogják őket igazságos szemmel nézni, mert erényeik és hibáik e tulajdonságukban gyökerezik.

A kedves és kedvetlenség érzelmei igen nagy szerepet játszanak lelki életükben. Gyakran kapcsolódnak az érzet tartalmával, átlag sokkal erősebb mértékben hatnak, mint a férfinél, s így a felfogás hűségét is befolyásolják. Nagyerejű a kedv érzelme, még sokkal hatványozottabb a kedvetlenségé. A férfi nehezen, de a nő alig képes fizikai undorát leküzdeni, ha csak más érzelmi vonatkozások nem segítik elő, sokkal hatalmasabban kizökkenti egyensúlyából. Hogy képes rá, arra számos példát hozhatnánk fel. Azonban többes számú az ellenkező példák esete — amikor a nő nem képes erős kedvetlenség esetén úgy úrrá lenni lelkében, mint a férfi. És amikor erőszakos úton mégis sikerül, az a nőiesség rovására megy. Mert ezt a tulajdonságot a nő javára kell írnunk. Amikor a nő érdekelve van, akkor szinte hősiesen győzi le a kellemetlen kedvetlenséget.

Erre a legszebb példákat az anyák, a hitvesek nyujtják. A szeretet kiapadhatatlan erejével szemben még a természeti ellenszenv is elgyengül, eltörpül.

Nagy jelentőségűek szellemi életünkben az úgynevezett értelmi érzelmek, melyek gondolkozásunkat megelőzik. Minden gondolkodási folyamatot érzelmek kisérnek. A nők érzelmei átlag erősebbek, mint a férfiaké, ezért nagyobb hatást is gyakorolnak a nők gondolkodására. Ez sok kárt okoz. Az erős érzelmek befolyásolják a képzetek világosságát, ezért oly gyakoriak a nőknél a homályos képzetek. A nők gyakran lelkesednek, anélkül, hogy az, amiért lelkesednek, arra érdemes lenne. Innen a nőknél a rajongás semmiségekért. A lelkesedés gyönyörű dolog, meg is kell lenni az emberben, főként az ifjú lélekben, de legyen benne értelmesség, mert különben káros. Ez az okosság azonban a női lelkesedésben gyakrabban nem található meg, mint a férfiakében. De az erős kedvetlenség is sok kárt okoz. A higgadt meggondolást lehetetlenné teszi. Az első benyomás után indulva, a nők gyakran elfordulnak személyektől és azután rendkívül nehezen tudnak ezen első benyomásuktól szabadulni. Rokonszenv és ellenszenv uralkodnak náluk, melyek a tiszta belátást befolyásolják.

Az érzelmi élet túlcsapongása következtében gyakoribb az előitélet a nőknél. Az egyén lelkében megerősödött érzelmek az új képzetekkel szembeszállnak és úgy társulnak, hogy az itélő ész nehezen érvényesül. Ez persze kimondhatatlanul káros lehet. Az érzelem és gondolkodás között levő ezen viszony a puszta látszat uralmát is elősegíti. A nőket gyakrabban félrevezeti a látszat, mint a férfiakat. A külsőleg jól esőnek sokszor túlzott értéket tulajdonítanak és elfelejtkeznek arról, hogy a belső érték nem mindig jut a külső formában kifejezésre. Az érzelem lényege szerint konzervatív, a gondolkodás előrehaladó, mivel pedig a nőknél az érzelmek uralkodnak, a nőknél a hamis konzervativizmus könnyen fejlődik ki és helytelen hatású lehet. Itéletünk attól az érzelmi értéktől függ, a milyen egy képzetsornak reánk nézve van. Értékük vagy érték-

telenségük következménye a mi igenlésünk vagy tagadásunk. Azt tartjuk fontosnak, arra vagyunk tekintettel, hogy annak gyakorlati vagy tudományos szempontból van-e értéke. A magunkkal hozott, a megszokott, az ismert a nő előtt gyakran értékesebb és a másmilyennel energikusan szembe helyezkedik. Viszont ha az új elragadja, akkor lelkes rajongó, sőt fanatikus híve lesz, ami a férfiaknál kevésbbé fordul elő.

Ezekenkívül sok hátránya van az érzelmi élet nagy terjedelmének, de ezek mind eltörpülnek a női lélek érzelmi erejének előnyei mellett.

A képzetek reprodukálása szenved a lelki folyamat gyors lefolyása következtében, különösen azon részeké, melyek a tudatban kellemetlen érzelmeket keltenek, de annál jobb azon képzetek reprodukálása, melyek kellemes érzelmekkel asszociálódtak. Minden tapasztalatunkat reprodukálni tudjuk többé-kevésbbé, de ami érzelmeinket teljes energiával megragadta, az legtovább marad meg, a legmélyebb nyomokat hagyja és ép ezért legkönnyebben is reprodukálható. Mennél több érzelemmel társult, annál jobban reprodukálható. Ami tehát a nőket érzelmileg érdekelte, érdekli, az igen biztos, sőt szinte csodálatos emlékezetet létesít, jobbat mint a férfiaké, már pedig a jó emlékezőtehetség kimondhatatlanul nagy kincs és kitünő fegyver.

Nagy előnye a nőnek, ha értelme az érzelmi élettel kellő arányban keveredik, mert sokkal helyesebb úton tud haladni az életben, mint a férfi, kinél az értelem rendesen egyeduralkodó. Különösen három értékes érzése van a nőnek: az esztétikai, az erkölcsi és a vallásos.

A képzelőtehetség a nőben erősebben van kifejlődve, mint a férfiban. Ez azonban könnyen ferde irányban működhetnék, ha hiányoznék a szépérzék, mely pedig nem egyéb, mint a szépnek a szeretete. Ez a nőben magasabb fokban fejlődött ki, mint a férfiban. Könnyen szembetűnik ez az esztétikai érzés alacsonyabb formáinál, ahol az érzéki kellemesség előtérben áll. A nőnek nagy érzéke van a harmonia, a konzonancia, a ritmus, a szép vonalak és formák iránt, melyeket az ember köny-

nyen, fáradság nélkül áttekinthet, öröme telik a színbeli harmoniában.

Ezek a szépségek lelki szükségletei a nőnek és környezetében is iparkodik magának ezt megteremteni. A ruházatban, a környezetben, a mozgásban, beszédben, az érintkezésben, szóval mindenben szépérzéküket iparkodnak kielégíteni, sokkal inkább, mint a férfiak. (A különböző nemzetek, s különösen a magyar, gyönyörű népies női munkái bizonyítják ezt. Szerk.)

Van azonban más, magasabb, szép is, mint a formai. A magasabb szépség a formának a tartalommal való megfelelése, de a formában valami értékesnek kell művészien megjelenni; a szépben felmutathatunk szimbolikus részt is, mely látszólag csak formájával hat. A tartalomnak a formával való összeegyeztetésére a nőnek kiváló érzéke van. Könnyen és gyorsan észreveszik a nevetségest, a komikust, mert ott a tartalom és forma között nagy űr van. A nők általában sokkal jobban irtóznak a nevetségessé válástól, mint a férfiak, azért sokkal jobban vigyáznak is magukra. A szép szimbolikus részébe a nők ez idő szerint nevelésük felületessége miatt nem igen tudnak behatolni. Hogy e tekintetben is felülmúlnák-e a férfiakat, azt nem tudjuk. De az bizonyos, hogy a nők képzeletét az érzelmek annyira befolyásolják, hogy kevésbbé tévednek a rút, a torz, a fantasztikus területeire, melyektől irtóznak. A szép területén szeretnek időzni. Lelkiszükségletük, hogy a valóságból a képzelet világába meneküljenek, abban éljenek. Ebben a világban minden él, a szivet minden megrezegteti, jobban mint a reális világ, melyben annyi halott vonás van, mely a szivet hidegen hagyja, melyben folyton keménységre és csúnya jelenségekre bukkan, melyek lelkét sértik. Ahol a nők megjelennek a díszharmonia megszűnik, vagy gyengül, a harmonia inkább érvényesül. A nők a költők legfinomabb megértői. De ezen tulajdonság, némely nőnél veszedelmeket rejt magában, képzeletvilága teljesen elfoglalja, a reális élet számára hasznavehetetlenné teszi.

A szépérzék széppé teszi a nők életét, az erkölcsi érzék

ereje nagy biztonságot kölcsönöz lelkének. Az erkölcsi érzelmek kétségtelenül rokonságban vannak a szép érzelmekkel. Ezt ma nem ismerik igen el. A görögöknél a kalo a kagalia-val szoros összefüggésben volt. De a kettő el is választható. Van erkölcsi cselekedet, melyben az esztétikai rész hiányzik. A kötelesség kemény, szigorú, pedáns, józan, érdes. A szép lélek a kötelességet és jó hajlamot kedvesen egyesíti magában. A jót nem kötelességből, hanem szívesen, hajlamból teszi. Ilyen szép lélek a férfiak között kevés akad, a nők között sokkal gyakoribb, közelebb állanak az eszményhez. És ismeretes, hogy mily nagyra képes a nő akkor, ha a kötelesség közvetlenül érzelmi impulzusokkal van összekötve. Ezzel nem akarjuk és nem mondjuk azt, hogy a nőben hiányzik a tiszta kötelességérzet. Ez igazságtalanság volna, hisz sok nő van, aki kötelességérzetével a férfiakat is megszégyeníti. De mégis van különbség. Ha a kötelességet hajlamunk ellenére tesszük meg, a cselekvésre ösztönző kedv nem a cselekvés közeli céljára irányul, hanem oly célokra, melyekhez közvetve a közelebbi cél elérése szükséges, ahol tehát közvetett érdekről van szó. Nos, a nőkre a közvetett érdek sokkal kisebb impulziv hatással van, különösen bizonyos esetekben. A férfi meg tudja tenni kötelességét, bizonyos általános erkölcsi principiumokból és ily módon képes igen erős ellenszenvet is leküzdeni. Elgondolja pl. magában: mi lenne a társadalomból, ha az emberek csak akkor teljesítenék kötelességüket, ha ahhoz kedvük van. A nőknél jelenleg effajta mérlegelés és kötelességteljesítés ritkább. Csak jelenleg mondjuk, mert az ilyen szociális hajtóerő kútforrása a nevelésben rejlik és sajnos ezidőszerint a nőket kevéssé nevelik szociálisan. Reméljük, hogy ez egykor másképp, jobban lesz és akkor fognak is tudni úgy gondolkodni és cselekedni, mint a férfiak, ha esetleg álláspontjuk és magatartásuk más lesz akkor is.

Közvetett érdekek viszont nagy hatást tudnak a nők akaratára gyakorolni. Isten kedvéért képesek gyakran kötelességeiket hajlamuk ellenére is megtenni. Az általános, az abstrakt helyett az egyéni, a személyi viszony nagyobb hatást gyakorol

rájuk. Az erkölcsi öntudat kialakulására nagy befolyással van az, hogy az öntudat átlag kevésbbé domborodik ki a nőkben, mint a férfiakban. Arra a kérdésre, hogyan lehetséges ez érzelmi életük intenzitása mellett, nem térünk ki ezúttal. Szembetünő mindenesetre, hogy a női egyén más egyénektől kevésbbé élesen és öntudatosan válik el. A nő azonkívül a férfinél sokkal kevésbbé önző. A női természet inkább másokért, mint magáért él. Az odaadás mások iránt egy egész női életet a legnagyobb örömmel tölthet be. Ezért a családi érzés hivatott ápolója a nő, úgy a természetesnek, mint az erkölcsileg nemesnek. Részvét dobog szivében és pedig nemcsak a fájdalom, hanem az öröm iránt is. Könnyebben bele tud helyezkedni más állapotába, mint a férfi, akinek részvéte is önző izű, ép azért gyakrabban nyilvánul meg a fájdalom, mint az öröm iránt. Az erkölcs bizonyára a nőnél is természetes érzésekből fakad, melyekben az én többé-kevésbbé érvényesül, de könnyebben emelkedik felül ezen a természetes talajon és szebben, gazdagabban fejlődik ki. Csak persze személy álljon személlyel szemben, nem pedig valami általános, pl.: állam, társadalom.

Az erkölcsi alapon álló ember gyakran kemény próbára van téve. Szeretne másoknak szolgálni, igyekszik minden erejével arra, azonban nehéz küzdelmeket kell kiállania, sokszor haszontalannak látszanak azok, mert a legjobb akaratot is félreismerik, nem méltányolják. Ez sajnos gyakran a nők sorsa. Az emberi lelket, a férfi lelket ez sokszor pesszimizmussal, tompa rezignációval, elkeseredéssel töltik el. A nő ettől nagyobb mértékben óva van, mint a férfi. Nagyfokú isteni adományuk hinni, remélni, szeretni akkor is, mikor minden hiábavalónak tetszik. A férfiak sokszor szégyenkezve nézhetnek a nőkre. Ez az eléggé meg nem becsülhető előnyüket a nők főleg vallásos érzésüknek köszönhetik. Ez sokkal nagyobb mértékben uralkodik a nők lelkén, mint a férfiakén és jobban rá is vannak szorulva. Hideg és sivár lenne rájuk nézve a világ Isten nélkül. Saját és mások sorsában szivesebben és könnyebben keresik és találják meg Isten uralkodását és sokkal alázatosabban hajlanak meg felfog-

hatatlansága előtt. Vallásos közömbösség, istentagadás, hitetlenség a női természettel ellenkeznek és lerombolják a nőiességet. A nőkben tehát sokkal erősebben jelentkezik az esztétikai, az erkölcsi és vallásos érzés és szükséglete. Környezetében iparkodik ezeket megteremteni. A szépség, a jóság és a hit nemcsak a legszebben van meg a nőkben, hanem ők a leglelkesebb apostolai is ez erényeknek.

Ime a nők érzelmi életének főbb tulajdonságai. Valamennyi jelentkező sajátságát kellene összeállítani tudományos kézikönyvben. Rá kellene mutatni azokra, melyek megőrzendők és kifejlesztendők és azokra, melyek károsak és eltüntetendők. Össze kellene állítani a nőnevelés módszerét, fogásait, megírni a nőneveléstan tudományát. Ezen munkában való segítségre hívok fel minden pszichológust és pedagógust, főképen a nőnevelőket!

Szeged. *Dr. Bittenbinder Miklós.*

TAVASZI MEMENTO.

Így tavasz idején a jómódú — sőt kevésbé jómódú — családoknak is egyik leggyakrabban megpendített témája a nyaralási tervezgetések, tanácskozások, számítgatások.

Ugyanezen időtájban minden évben megjelenik a napilapok hasábjain egyik legrokonszenvesebb humanus egyesületünknek: *a szünidei gyermektelep-egyesületnek* szerény kérése a nagyközönséghez kis védettjei érdekében. Csak pár sor, melyben el van mondva, hogy *tízezer* szegény gyermek közül *legföljebb hét-nyolcszázat* részesíthet az egyesület évente pár hétre az éltető tiszta levegő áldásában; a Duna vagy a Balaton hullámainak üdítő élvezetében.

A *kérés* nem mond többet, de mi elgondolhatjuk, hogy a visszautasított ezer meg ezer halvány, csenevész kis teremtés milyen fájó szívvel tér vissza ilyenkor az iskolából az — ezen időben már *izzó-kőrengeteg* egyik kietlen kis hajlékába. Pedig talán ép az a pár hét, melyet a pázsitos gyepen futkosva és mindennap kellően táplálkozva tölthetett volna, talán az lenne egész gyermekkorának egyetlen napsugaras emléke. Mert sajnos, de egészen bizonyos, hogy kevés nagy városban nyaralnak szomorúbban a szegény emberek gyermekei, mint a pesti aszfaltos, kőkockás udvarok kis áldozatai.

Azt hiszem, hogy az a sok jómódú szülő, ki készséggel szán évente több száz, sőt ezer koronát arra, hogy saját — *egyébként is egészséges lakásban élő, gondosan táplált* gyermekeinek a nyaralás örömeit is megszerezze: talán nem szokta a fent jelzett szerény *kérést* elolvasni. Ha elolvasná, talán meg

is szivelné és egyszersmindenkorra fölvenne számításai közé egy kis összeget e nemes célra. (Ha csak annyit is, amennyibe saját nyaralásuknak legszerényebb kirándulása kerül.)

A mult évben végre örömmel olvastam valamit a lapokban, ami reményt nyujt arra, hogy ez a kis tétel előbb-utóbb mégis ott szerepel majd a nyaralási költségvetésekben lehetőleg a többi tételeknek *megfelelő arányban.*

Azt olvastam t. i., hogy néhány fővárosi iskolában maguk a gyermekek rendeznek — áldott kezek vezetése mellett — kis ünnepségeket, hangversenyeket: szegénysorsú társaik nyaraltatására.

Ez valóban a legalkalmasabb mód arra, hogy egyrészt a szülők — a nagyközönség — mind szélesebb körben tudomást vegyen az egyesület áldásos működéséről, másrészt, hogy felköltsék a zsenge gyermeki lelkekben a részvét nemes érzetét, az altruizmust.

Bár követnék példájukat hova-tovább a többi iskolák is, *mentől számosabban.* Vállalkozásuk ime a távolban is minden gyermekbarát lelkéből az elismerés meleg érzetét váltja ki, mert egyenértékű szolgálatot tesznek vele úgy a szegényeknek, mint a gazdagoknak.

Azokból a most talán csillogó szemmel, kipirult arccocskával zenélő, szavaló kis emberekből kerülnek ki majd a jövő idők szünidei gyermektelep-egyesületeinek Rökk Szilárdjai, Brunswick Terézei. Vagy talán a *másik* csoportból? A most segélyre szorulók közül kerülnek ki majd egykor a legbőkezűbb adakozók. Ki tudná megmondani?

«Forgandó a sors,
Száztitkú az élet . . .
Útjait megszabni
Hasztalan kisérled,
Mert *ő oszt szerepet.*
Erői minden erőt letepernek
Nem bir velök más, csak egy mosolygó gyermek
S a szelid szeretet.»

Talán nem lesz érdektelen ez alkalommal felemlíteni, hogy a szünidei gyermek-telepek üdvös eszméje a Svájcból indult ki és hogy mint minden új dolognak, úgy ennek is megvoltak a maga ellenségei, midőn 1876-ban egy Bion nevű zürichi lelkész első izben kezdeményezte.

A humanus intézmény azonban a — *hihetetlenül heves és brutális* — támadások ellenére csakhamar elterjedt és ma már *áldozatkész gyermekbarátok* jóvoltából minden kulturállamban gazdag alapítványokkal rendelkezik. Legujabbak a minden üdvös és életrevaló intézményt fürgén utánzó japánok nagyszámú szünidei-gyermektelepei.

Szomorúan illusztrálja a kis üdülő-telepek szükségességét és jelentőségét, hogy bár saját kis védettjeit sem áll módjában mind elhelyezni; még ezeken kívül több árvaház, a vakok és siketnémák intézete és a szeretetház is minden évben felkéri az egyesületet sok gyenge testalkatú ápoltjának nyaraltatására.

E lehangoló adatokon tünődve, azt gondolom, talán célszerű is volna kiterjeszteni az egyesület áldásos működését az egész évre, vagy legalább kora tavasztól késő őszig.

Ez esetben *kisebb* csoportokban es rövidebb időtartamra. A sok gyenge gyermek közül *bármelyikre* és *bármikor* kitünő hatással lenne egy kis üdülés és az elmulasztott tananyagot oly hamar pótolni tudná a gyorsan felfrissülő gyermeki szervezet.

Most, midőn mindjobban belátjuk a szabad levegőn való oktatásnak, az erdei iskoláknak óriási előnyét a sok angolkóra, tüdővészre hajlamos, ideges, vérszegény gyermeknél, de még oly elenyészően keveseket részesíthetünk azokban: egyelőre ezzel a megoldással is sokat segíthetnénk.

A tanítótestület tagjai között is mindig akadnak olyanok, kik a jó levegőn még teljesíteni tudnák a felügyelettel járó kisebb munkát, míg a fővárosban szabadságot kérni kénytelenek.

Az állam tulajdonát képező szép fürdőinkben, minők Herkules-fürdő, Fenyőháza, Ránkfüred stb. bizonnyal lehetne ilyenkor díjtalanul lakást kapni és a szükséges szerény élelmezés költségeihez részben a szülők is hozzájárulhatnának. Sok kicsiny

jövedelmű hivatalnok, iparoscsalád gyermeke is hozzájárulhatna ily módon olykor egy kis üdüléshez, kiknél nyaralásra úgy sem telik soha.

A fővárosi iskolák ismert céltudatos, magasabb látókörű *vezetése* mellett ósdi felfogás bizonnyal nem állná útját e kísérletnek.

Idők folyamán remélhetőleg meg lesz majd nálunk is minden nagyobb vidéki városnak is a maga gyermek-üdülő helye, ha csak *egy-egy jókora kert alakjában is.* Hol szabadon játszanak; egészséges kerti munkát végeznek; védve lesznek az utcai kóborlással járó testi-lelki veszedelmektől és a sok száraz elméleti oktatás mellett megismerik, megszeretik *a természetet.*

Ez az érzés pedig hamar és mélyen ver gyökeret a zsenge lelkekben, s talizmánjukká válik egész életükre. Később, felnőve is a kultúra sok idegőrlő műhelyéből, a kávéházak fojtó levegőjéből vissza-vissza vezérli őket a szabad természethez, mely nemcsak egészségesebbé, de szinte jobbá, nemesebbé teszi a hozzá menekülőt.

Győr. *Petz Lajosné.*

MÁRKUS DEZSŐ ÉS DIRNER GUSZTÁV.*

Az élet folyamán meg kell tanulnunk azt, hogy az élet nehéz csapásait beleillesztjük életünkbe, hiszen egyikünk sincs megkímélve a válás nehéz fájdalmától, akár a közös eszme felé törekvő küzdőtársat dönti ki mellette a halál, akár a család szentélyébe nyúl rideg keze. De nem vigaszt keresünk és feledést, hanem elmélyítjük magunkban a fájdalmat, megnemesítjük a fájdalom kultuszát avval, hogy a drága elhúnyt lényéből mindazt, mi jó s nemes volt, visszakonstruáljuk lelkünkben, s a miénk marad, mi benne nemes volt, sub specie aeternitatis és megtörik a sír hatalma.

S így most sem elsiratni akarjuk Márkus Dezsőt és Dirner Gusztávot, a mi korán elhunyt két vezérünket, hanem feltárni a kincseket, miket reánk hagytak s miket megőrizni, gyümölcsöztetni, — s adja a sors, hogy legyen sorainkban, kik az ő munkájukat folytatni tudják, — gyarapítani szent feladatunk. S ha én gyenge szavammal bátor vagyok rámutatni e kincsekre úgy csak azért merem azt tenni, mert munkájukat a téren, melyen most követem őket, megfigyelni, megösmerni oly nagyon volt alkalmam, s egész lelkemben átérzem, mit tettek érettünk s mit veszítettünk bennük s így erőm gyengeségét talán pótolhatja érzelmem mélysége.

Mi volt az, mi a csodálatosan nagy tudású, minden erejét hivatásának szentelő bölcs bírót és a szenvedő emberek kínjainak enyhítésén szünetlen fáradozó, mély tudásssal és művész

* A Feministák Egyesületében tartott előadás.

kézzel dolgozó orvost a mi körünkbe hozta, a női jogokért küzdők közé, hogy százszor lefoglalt idejük aránylag nagy részét, ezerszer lefoglalt erejük minden acélos ruganyosságát a mi munkánk szolgálatába állították? Nem volt az nekik szórakozás, pihenés, kedvtelés, amit itt végeztek, hanem teljes odaadással, mély meggyőződéssel gyakorolt komoly és fárasztó munka, melyről tudták, hogy az lényeges alkotó része azon életmunkának, melyet maguk elé kitűztek.

A bíró élete munkáját az igazság diadalra jutásában látta, nem a törvény betűjének akart érvényt szerezni, hanem új szellemet bevinni a törvénybe, az ő szellemét, a humanizmus szellemét, mely védi a gyengét és ártatlant. Mikor azt látta, hogy a törvény oly igaztalan a legártatlanabb iránt: a gyermek iránt, s oly kegyetlen az ártatlanok közül a legvédtelenebb iránt, a senki gyermeke iránt, akkor ereje, munkája hatalmas részét a házasságon kívül született gyermek jogai érvényesülésének szentelte, azért küzdött lánglelkű szavával, meggyőző tetteivel; a Curia döntéseibe, a törvény értelmezésébe bele tudta kényszeríteni az ő felfogását. A magyar tételes jognak alig volt alaposabb ismerője Márkus Dezsőnél, de ismerte a jognak hézagait is, azokat tudta felhasználni nemes felfogása érvényesítésére, s előkészítette egy jobb kornak talaját; mint demokrata a szó legjobb értelmében, nemcsak fölfelé, lefelé is az volt és nem a születési előjogok eltörlését tekintette legfontosabbnak, hanem a születési hátrányok megszüntetését. Azt a felfogást akarta bevinni a köztudatba, hogy a szülő és gyermek közti viszonyt nem a törvény paragrafusa állapítja meg, hanem az a természet örök berendezése, s még a törvény betűjének ellenére is ébreszteni kell a szunyadó szülői lelkiismeretet, s az apa minden körülmény közt gondoskodásra kötelezett apja gyermekének, akár az ország törvénye szerint lépett házassági frigyre gyermeke anyjával, akár tartós vonzalma, vagy annak csak pillanatnyi fellobbanása adott életet gyermekének. Elképzelhetjük, mi lesz hatása ezen felfogásnak, ha majd a *törvény* kötelező, avult felfogásokat regeneráló erejével átmegy az életbe, itt

hazánkban, hol évenkint 50 ezernél több gyermek születik házasságon kívül. Évenkint a nők ezreit fogja megóvni a kétségbeesés kínjától, a gyermekek ezreit a pusztulástól. Gondoljunk egyszer arra, hogy az életben mily ritkán találkozunk a házasságon kívül született egyénekkel felnőtt korukban, nemcsak az úgynevezett jobb társaságban nem, pedig apai ágon oda is tartoznak, de még a munkások közt sem, vagy a cselédek származását nézzük, vagy a klinikákon a házasságon kívül szülő nők származását, nagyon csekély azok száma, kik anyjuk nevét viselik. Hova lettek az elmult évtizedek házasságon kívül született gyermekei? Elpusztultak, elzüllöttek. Növelték gyermekhalandóságunk szégyenletesen magas hányadát s a megmaradottakat ott találjuk a börtön lakói közt, a hungarák szomorú táborában. Pedig ha végignézzük a házasságon kívül született gyermekek sokaságát csecsemőkorukban, úgy az erő, a szépség, az egészség, az életrevalóság mintaképei kevés kivétellel, tehát fizikailag népünk szine-java. Hogy őket életben tarthassuk, erkölcsileg is értékes egyénekké neveljük, ezen fáradozott Márkus Dezső, mikor azt tanította, hogy a nő, ha gyermekének életet adott, anya a szó igaz értelmében és lehetővé kell neki tenni, hogy anyai kötelességeit teljesíthesse és anyai jogait gyakorolhassa. Az anya- és gyermekvédelemnek ezen szélesen megalapozott, áldását legmesszebb terjesztő felfogása hozta Márkus Dezsőt körünkbe, hol eszméinek megértőit, vezérlő szavának követőit megtalálta. Sokat tanultunk tőle, s amíg egy él közöttünk, ki eszméinek hatása alatt állt, s amíg élni fog a nemzedék, kinek mi tovább adhatjuk tanításait, addig Márkus Dezső neve és szelleme élni fog közöttünk.

És Dirner Gusztáv mint orvos ismerte meg a nőt kínjában, szenvedésében, tűrésében; lelkét megremegtette a szörnyű való, hogy Magyarországon, a Semmelweis honában, még félszázaddal e lánglelkű martir halála után is, évenkint ezrével pusztulnak el az asszonyok gyermekágyi lázban; ifjú, viruló anyák, fajunk fenntartói, esnek áldozatul a tudatlanságnak, a kultura hiányának. Látta a bajt, kutatta okát és titáni erővel dolgozott

annak megszüntetésén. A szörnyű állapotok egyik főokát abban látta, hogy a tanult bába kevés és a törvény megengedi, hogy kevés heti felületes képzés után úgynevezett másodrangú bábák pusztítsanak a nép között, segítség helyett oly gyakran veszedelmet hozva. A bábakepzés javítása, a bábáknak magasabb színvonalra emelése volt élete munkája. S mikor látta, hogy a férfiparlamentben mily nehéz és lassú a megértés eszméi iránt, mint szavaznak meg ott katonát, ágyút és dreadnought-ot és e milliók mellett, melyek végeredményükben csak pusztulást visznek az emberiségbe, nem szavazzák meg a filléreket, hogy a fajunk fenntartására oly nélkülözhetetlen bábaképzést európai színvonalra emelhesse, akkor érlelődött meg lelkében a meggyőződés, hogy kell, hogy az asszonynak is szava legyen a törvények megalkotásában, a költségek megszavazásában, az asszony jobban meglátja a fenyegető veszedelmet.

De nemcsak így elszigetelten nyilvánult Márkusnál és Drinernél az anyavédelemre, a nő jogainak érvényesítésére szóló törekvés. Ott voltak ők mindenütt, ahol akár az eszmék tisztázásában akár gyakorlati törekvésekben a munka programmja volt az anya és gyermekvédelem, a nő jogkörének kiterjesztése, az élet küzdelmére való jobb képesítése, a leány kereskedelem ellen való küzdelem, minden ily irányú egyesületet támogatták erős meggyőződésükkel, kifogyhatatlan munka bírásukkal.

A gyakorlati életbe is átvitték azt a bölcs tudást, azt a végtelen jóságot, az asszonyi szenvedéseknek azt a mélységes megértését, mely életüknek irányt adott. Márkus Dezső bírói pályáján épúgy, mint az eseteknek azon beláthatatlan sorozatában, melyet a panaszló emberek elébe vittek, szóval és tettel védte az asszony és a gyermek jogát és ezren és ezren a névtelenek közül áldják a Márkus bíró emlékét.

És Dirner Gusztáv a testileg szenvedő asszonyoknak volt segítője, vigasztalója, humanizmusának nemes szellemét bevitte klinikájára, hol békés, áldott otthont találtak a nyomortól elgyötört, vagy téves felfogástól üldözött asszonyok nehéz óráikban, s áldással ajkukon emlegetik a Dirner tanár nevét.

Márkus Dezső megtanított minket az asszony és gyermek jogainak szabatos jogi fogalmazására és Dirner Gusztáv megnyitotta nekünk klinikája termeit, hogy e tanításait tovább adhassuk, szenvedő asszonytestvéreinket nehéz napjaikban vigasztaló szóval figyelmeztessük mindazon szociális és jogi kedvezményekre, melyeket a magyar törvény, az állam és társadalom gondoskodása nekik nyujt.

És tanításaik széles körökbe is elhatottak. Törekvéseik és lelkes követőik buzgósága felhívta az e téren uralkodó bajra azok figyelmét is, kiknél a bölcs belátás mellett a segíteni tudás hatalma is megvolt. S Márkus Dezső lelkes hívének, dr. Engel Zsigmond tagtársunknak nagy része van abban, hogy a budapesti árvaszék most már szolgálja az anya- és gyermekvédelmet bölcs intézkedésekkel, a Márkus és Dirner szellemében.

Midőn így átpillantjuk a nagy munkát, melyet végeztek és látjuk az utat melyen haladni akartak és lépten-nyomon érezzük az ürt mely nyomukban maradt, szinte összeroskadunk veszteségünk pótolhatatlanságának tudatában. Örökké lezárult az a nagy jóságtól ragyogó, szellemi fensőséget tükröző két szempár; de mintha hallanók bölcs intésüket, mintha látnók kezük vezérlő gesztusát, mely munkára serkent, felfelé mutat, s magunk köré tekintve, azt látjuk, hogy sokan vagyunk, kik gyászolunk. És sokaknak gyásza nemcsak leverő, az remélni enged, hogy miénk marad az eszme, melynek ők szolgáltak.

Életük munkáját azon eszme lelkesítette, mely évezredek során átélte nemzetek keletkezését, népek elmúlását, az eszme, melyre Buddha és Konfucius tanították híveiket, mely a biblia és talmud bölcseinek oktatása volt, melyet Sokrates hirdetett, s mely Krisztus örök értékű tanítása, melyet a legszentebb életű bölcselő Spinoza tanításaival és életével egyaránt hirdetett, melyet véres betükkel a francia forradalom vésett be a történelem lapjaira, melyet a modern gondolkodás martirjai vallottak, s mely viszhangra talál mindegyikünk szívében, kik humánusan érezni és szociálisan gondolkodni tudunk, a *testvériség* eszméje volt ve-

zérlő csillaguk. Márkus Dezső és Dirner Gusztáv úgy szerette felebarátját mint önmagát, lett légyen felebarátja férfi, asszony vagy gyermek.

Nemes alakjuk lelki szemünk előtt mind tisztább és nagyobb lesz, amint időben, térben távozik, levetve mindent, mi benne földi, munkájuk egy eszmévé finomul, s az ideák honában nincs többé elmúlás.

Budapest. *Szirmai Oszkárné.*

TÜRR ISTVÁN ÉS SUTTNER BERTA.

Hazánk jelenkorban és a közel multban élő európai hírű nagyságai között szép számmal találunk olyanokat, akik kisebb-nagyobb mértékű kontaktusban vannak, illetőleg voltak Suttner Berta bárónővel. A multban élők közül főleg Jókai Mór, a jelenben élők közül elsősorban Apponyi Albert gróf említendő meg. Az az egyéniség azonban, aki hazánkfiai közül a legbensőbb, a legtartósabb ismeretségben volt e nagy asszonnyal, aki egyénisége és élettörténete révén leginkább számíthatott rokonszenvre az ő részéről az Türr István tábornok volt. Az a Türr István, aki életének legnagyobb részét karddal és puskával kezében háborúkban töltötte, aki magyar, olasz, francia, angol, görög seregben, szóval egész Európa érdekeiért hadakozott, akinek még a népdal is harciasságát énekelte meg.

Szinte csodálkozva kérdezi az ember, hogyan kerülhetett egymás mellé, hogyan rokonszenvezhetett egymással e két egyéniség; egy félelmetes hadvezér, s a mult és jelen legnagyobb pacifistája. A felelet igen egyszerű is lehet: Suttner Berta elnöke volt a bécsi békeligának, Türr István pedig elnöke volt a magyar békeligának. E felelet azonban nemcsak, hogy meg nem oldja a rejtélyt, hanem még inkább fokozza az ember csodálkozását, mert való igaz, hogy első pillanatra alig érthető meg, hogyan lehetett békeligának elnöke az, aki egész életében a harcot, a háborút kereste, annak ellenére is, hogy nem egyszer már az akasztófa árnyékában állt miatta.

Ha azonban Türr István egyéniséget, nemkülönben azokat a lelki rugókat vizsgáljuk közelebbről, melyek Türr cselekedeteit

inspirálták, azonnal megtaláljuk a rejtélynek kulcsát s a látszólagos antagonismus, mely tábornok és békeligai elnök volta között fennáll, azonnal eloszlik. És erre elég Türr egyetlenegy, de legkarakterisztikusabb jellemvonásának figyelembe vétele, ami nem más, mint mélységes altrusztikus hajlama; még pedig nemcsak egyes embertársai, vagy épen honfitársai iránt, hanem idegen népek, idegen nemzetek iránt is. Annyira szívén viselte idegen nemzetek ügyét, különösen szabadságát, hogy ez nem maradt nála puszta érzelem, puszta meggyőződés vagy vágyakozás, hanem cselekedetekben, vagy európai értékű tettekben nyert kifejezést. Türr nem elégedett meg avval, hogy az igazságról és méltányosságról, melyek tekintetében az ő világfelfogása nem ismert nemzeti választófalakat, meg legyen győződve; ő ezen kívül kötelességének ismerte, hogy e meggyőződésének tettleg is érvényt szerezzen, azért síkra is szálljon, ha kell karddal, ha kell vére, élete árán. Nem korlátlan hatalmi vágy, nem telhetetlen egoismus adott kezébe fegyvert trónok ledöntésére — mint például Napoleonnak — hanem egy logikus meggyőződés, mely szerint mint minden embernek, úgy minden népnek is életfeltétele a szabadság, melyért joga van harcba szállni; melyért joga van vért is ontani, aminthogy joga van az egyénnek is saját személye épségének érdekében — azaz önvédelemből — bántalmazójának akár vérét is ontania. Ebben az értelemben volt altruista Türr mintaképe Garibaldi és honfitársa Petőfi Sándor is. Sőt ez utóbbira vonatkozólag majdnem úgy látszik, mintha egyenesen a Petőfi lelke. a Petőfi szelleme reinkarnálódott volna a Türr Istvánban és harcolt volna azokért az elvekért, melyeket oly fennen hirdetett, amelyekért harcolni, sőt meghalni oly szenvedélyesen vágyakozott. Már pedig Petőfi sem azoknak a háborúknak volt hive, melyeknek indító oka kapzsizság, gőg, uralomvágy, szertelen imperialismus, vagy egyébbnemű hatalmi hóbort, Petőfi is csak az olyan háborút tartotta jogosnak, sőt kötelességből folytatandónak, amelynek indító oka a természetellenes elnyomás érzete és a szabadság után való természetes vágyakozás. Azoknak a háboruknak

indító okai, melyekben Türr István részt vett, kizárólag ezek voltak, amely háboruk ily értelemben valósággal a béke érdekében valók. Nem ugyan abból a frázisszerű paradoxonból kifolyólag, hogy «si vis pacem parabellum» hanem abból a tudatból kifolyólag, hogy a szabadság voltaképen az igazságot, a jogrendet, a békét jelenti; még pedig a belső békét, mely a világbékének első alapfeltétele. Mindebből világos tehát, hogy igenis Türr István még harcai közepette is a pacifista eszme szolgálatában állott. Különben pacifista hajlamát az a tény is bizonyítja, hogy már 1867-től kezdve tagja volt a francia békeligának, sőt később Nizzában maga is létesített ilyen ligát; s mint Suttner Berta írja Türr István volt az, aki azt a híres manifesztumot inspirálta, melyet Garibaldi intézett Európa fejedelmeihez, avégből, hogy őket testvéri szövetkezésre szólítsa. Csak természetes tehát, hogy ily mély meggyőződésű, ily öntudatos pacifistának összeköttetésbe kellett lépnie Suttner Bertával is.

Suttner Berta 1891-ben a Rómában tartott első nemzetközi békekongresszuson találkozott először Türr Istvánnal, aki természetesen rögtön feltünt neki hatalmas marcona alakjával és negyedméternyi fehér bajuszával. Kezdett érdeklődni iránta, s nemsokára az ő saját elbeszéléséből ismerte meg töviről-hegyire az ő romantikus élettörténetét s a világbékéért, a pacifista eszméért való küzdelmét.

Ezt az első találkozást még igen sok követte; legérdekesebb közülök az a látogatás, melyet Türr István 1896-ban Hermannsdorfban tett Suttner Bertánál. A milleneumkor Budapesten tartandó nemzetközi békekongresszus elnökéül ugyanis Türr jelöltett ki, aki ekkor Rómában tartózkodott, s elhatározta, hogy mielőtt Budapestre megy, lerója oly régen megigért látogatását Suttner Bertánál. Ez a látogatás korszerűbb alig lehetett volna, s nem kétséges, hogy ez, a Pesten tartott kongresszus sikerének egyik előzetes biztosítéka volt.

Suttner Bertáéknak — mint ő maga írja — nagy örömet okozott e látogatás s örömük kifejezéseül ünnepélyes fogadtatásra készültek. A kastélyuk előtt hatalmas diadalkaput épített-

tek evvel a felirattal: «Willkommen Stephan Türr», s amint Türr kocsijával berobogott egy banda trombita-harsonára zendített. E fogadtatás tetszett Türrnek, s kedves tréfálkozásra adott alkalmat. Ebben az időben Türr István hetvenegy éves volt, de amint Suttner Berta megjegyzi magatartása oly friss és ruganyos volt, mintha legföllebb ötvenéves lett volna. Ennélfogva érthető, ha Suttner Berta így ír memoárjában: «Nálunk is nagy hódítást tett ő. Rólam nem is szólva, de ami huszonkétéves unokanővérünket, Mária Lujzát, annyira elbájolta, hogy az felkérte egyik jelenlevő festő nagybácsiját a szép öreg hős életnagyságú arcképének megfestésére. A kép elkészült s Mária Lujza elhelyezte azt saját szobájában. Valóban úgy tetszik mintha Türrt, egyenesen hódításra predesztinálta volna, egyrészt imponáló megjelenése, másrészt finom modora, amihez még oly élettapasztalatok járultak, amilyenekkel alig dicsekedhetett még egy valaki. Otthonos volt ő az egyszerű kunyhóban, ahonnan felcseperedett és otthonos volt a szalónok, még pedig diplomaták szalónjainak «sikamlós pallóján». Nem alaptalan tehát, ha Suttner Berta a vele való kedves beszélgetés hatása alatt ezt jegyezte be róla naplójába: «csupa vidámság, csupa jóság, csupa szellemesség ... ilyenek csak a legkiválóbb emberek lehetnek, akiket néhányszor már halálra is ítéltek».

Türr sok érdekes epizódot beszélt el nekik életéből, melyeket Suttner Berta mind naplójába jegyzett s közülök néhányat memoárjában is közzétett. Többek között a következő esetet említi: Türr egyszer egy khínaival beszélt a civilizációról. «Tudja — jegyezte meg a khínai — az önök liberté-je, egálité-je és fraternité-je igen szép dolog de még egy negyedik is szükséges hozzá». «S mi lenne az?» «Egy harmonizátor.» «Mi az?» A khínai ütlegszerű gesztus kíséretében azt feleli: «egy bambusznád.» Türr maga is osztotta e nézetet. Valóban a legjobb lenne, ha az emberekből ki lehetne bottal verni a butaságot. De ha néha-néha elgondolkozott Türr az az emberi butaság mérhetetlen voltán, kicsinek találta a khínai nádpálcáját, s azt szokta volt mondani, hogy ehhez nagy dorongok szükségesek.

Egy másik epizód Türr életében, melyet Suttner Berta Türr szavaival közre ad a következő: «1860-ik év májusa volt. Garibaldi ezer hősével Palermo ellen indultunk ... Partenias mezőváros közelében oly látvány tárult elénk, mely még a legedzettebbeket is borzalommal töltötte el. Az útszélén egy tucat bourbon katona holtteste hevert, melyeken kutyafalka lakmározott... Közelebb léptünk, s észrevettük, hogy a katonákat megégették. Garibaldi efölött való bosszúságának félelmetesen haragos kitörésben adott kifejezést. Alig tudta bevárni, hogy a városba érjen. A lakosság örömmel fogadta őt, ő azonban dühtől remegő hangon törmedt az ujjongókra. «Láttam barbár cselekedeteket... a szabadság hiveinek ily embertelenül vérengzeniők nem szabad ... A nép mély csendben hallgatta a generális felháborodását.» Végre egyikük előlép s így szól: «Be kell ismernünk, hogy helytelenül cselekedtünk, de mielőtt elítélne bennünket, hallgassa meg, mi történt itten talán akkor érthetőnek fogja találni eljárásunkat ... A nép egy házcsoporthoz vezette a generálist; négy-öt házba is levezették őt s egész sereg asszonyt és gyermeket mutattak neki, akik mind szénné égtek... Ezt a bourbon katonák tették, kiáltotta a nép; e házakba űzték az asszonyokat és gyermekeket, s felgyujtván a házakat azokból senkit ki nem bocsátottak; addig őrizték a kapukat, míg csak viaskodtak a szerencsétlenek a halállal. Mi hallottuk a jajveszékelést és oda rohantunk. De már késő volt ... Keserűségünkben nem tudtuk máskép megbosszulni ezeket az ártatlan áldozatokat, minthogy mi is tűzbe vetettük a szörnyetegeket, s miután megégtek az utcára hánytuk.» Ez az esemény nemcsak Garibaldi, hanem vele együtt Türr egyéniségét is előnyös világításba helyezi, amennyiben ez az epizód fényes bizonyítéka, mindkettőjük tisztult és emberséges gondolkodás módjának.

Türr még azon a napon melyen jött, búcsút is vett Suttneréktől, mert elszólította őt a kötelesség, a budapesti nemzetközi békekongresszus előkészítésének fáradságos munkája. E kongresszuson különben Suttner Berta is résztvett férjével és unokahugával egyetemben. Ekkor volt először alkalma a magya-

rokat saját hazájukban megismerni, mely az ő tetszését, maga a nép rokonszenvét hamarosan megnyerte. És minden elfogultság nélkül megállapítható, hogy irántunk tanusított rokonszenvének kiváló kizonyítéka az a finom és közvetlen modor, mellyel memoárjában budapesti tartózkodását és a budapesti kongresszus lefolyását oly figyelmes részletességgel megírja.

A budapesti tartózkodás után még sokszor nyilt alkalma Suttner Bertának Türr Istvánnal találkoznia; különösen a békekongresszusok alkalmával. Így például Turinban a világkiállítás alkalmával rendezett békekongresszuson, amidőn Türr bemutatta Suttner Bertát a nagy olasz diplomatáknak; majd 1899-ben Nizzában találkoztak, ahol Suttner Berta Türr elnöklete alatt tartott nagy érdekű előadást a küszöbön álló első hágai konferencia jelentőségéről; és még igen sok más alkalomkor.

Utolsó találkozásuk 1907-ben a müncheni kongresszuson volt; ekkor még senki sem sejtette, hogy a következő év májusában elköltözik az élők sorából Türr tábornok ez a rendkívüli egyéniség, akiről Dumas helyesen jegyezte meg, hogy fele oroszlán fele angyal volt; még pedig abban az értelemben, hogy lelkülete angyali, elhatározóképessége, akarat és tettereje pedig oroszláni volt.

Budapest. *Sikos Károly.*

A BÉKEMOZGALOM GYÁSZA.

Szinte végzetszerű, hogy mennyi súlyos csapás érte a békemozgalmat az elmult esztendő folyamán. Egymásután dőlnek ki vezetői sorából a legbuzgóbb munkásai, legtehetségesebb úttörői, legelszántabb zászlóhordozói. A Titanicon szomorú véget ért Stead után a mély gondolkodású Novikoff kezéből hullott ki a toll, majd pedig a pacifizmus köztiszteletben álló nestorát, Passyt ragadta el a halál. Az ó-világ békevezéreinek megtizedelése után az újvilág pacifistái egyik legszimpatikusabb vezérüket, az agg Smiley-t vesztették el, aki buzgó munkálkodásával, nagy anyagi áldozatokkal igyekezett a nemzetközi bíráskodás szükségességének eszméjét a közvéleménybe bevinni és annak a társadalom minden rétegében híveket szerezni.

Smiley Keit Albert 1828-ban Vassalboroban (Északamerikai Egyesült-Államok) született, mint előkelő pedagógus sokat tett a nevelés érdekében, sőt maga is több intézetet alapított, különféle irányú magasabb kiképzés céljaira. Régebben sokat tett a hazájában élő indiánus törzsek érdekében, hogy azokat a pusztulástól megóvja. Későbbi években Lake-Mohonkba költözködött, hol nagy terjedelmű gyönyörű park közepén szállodát építtetett. Ebben azonban nem mindenki kaphatott szállást, mert főfeltétclül tűzte ki az alkoholtól való teljes tartózkodást.

Ő volt az alapítója és vendégszerető gazdája a világhírűvé vált Lake-Mohonk konferenciáknak, melyek céljukul a nemzetközi bíráskodás megvalósítását tűzték ki. 1895. évben hívta össze először Smiley az Északamerikai Egyesült-Államok legkiválóbb asszonyait és férfiait a nemzetközi választott bíróság

kérdésének megvitatására. Az első konferencia máris oly eredménnyel járt, hogy ezentúl évenként megismételték, mindenkor nagyszámú résztvevővel. A szeretetreméltó Smiley minden konferencia alkalmával annak összes tagjait vendégéül üdvözölte és kiváló vendégszeretettel látta el.

A konferencia számára állandó irodát tartott fenn, mely az évi összejöveteleket intézte és ezek eredményeiről rendszeres évkönyvek keretében számolt be. A mult év május havában lefolyt XVIII-ik konferencián 2000-nél többen vettek részt, akik új lelkesedést merítve hintik el az egész Unió területén az új, az emberiségnek szebb jövöt biztosító eszméket.

1912 december másodikán 84 éves korában érte el a halál. Még élete utolsó éveiben is élénk tevékenységet fejtett ki. Alelnöke volt az első és második newyorki, illetőleg chicagói amerikai nemzeti békekongresszusnak, valamint a bostoni XIII. nemzetközi békekongresszusnak. Az amerikai béke egyesület fáradhatatlan alelnökét, az «American Society of international Law», valamint a «New-York Peace Society» lelkes és munkás tagjukat vesztették el benne.

Sokat, nagyon sokat lehetne még Smileyről mondani és akkor is még csak halvány képét adhatnók az ő fáradhatatlan buzgó munkásságának. Egyike volt azoknak akik úgyszólván egész életüket a filantrópiának és a békemozgalomnak szentelték, minden igyekezetével azon volt, hogy a «Nemzetközi döntő Bíráskodás» és a «Nemzetközi állandó Bíróság» megvalósításának szükségességét a köztudatba átvigye. Mozgalmunkra súlyos veszteséget jelent az ő halála, habár gondoskodott arról, hogy életének fő munkája halála után is fennmaradjon, hogy így a Lake-Mohonk konferencia ezután is évről-évre összeülvén, tovább folytassa úttörő emberbaráti működését.

Emlékezzünk mindig reá oly tisztelettel és szeretettel, mint amilyen fáradhatatlan munkás eszmetársunk volt ő.

Budapest. *Harsányi Jenőné.*

A SZÓVAKSÁG A TANULÓKORBAN.

A szóvakság, mint a gyermekek veleszületett betegsége már hosszabb idő óta foglalkoztatja mind az orvosokat, mind a pedagógusokat. Nem vélek hiábavaló munkát végezni, amikor a gyermek szellemi teljesítő képességének e fogyatkozásával foglalkozom, egyúttal arra buzdítva, hogy mások is kisérjék figyelemmel e jelenséget.

Tudvalevőleg az agykéreg lokális megbetegedése a beszélőképességet nagy mértékben befolyásolja. (Aphasia.) A beszéd centrumának megsérülése szoros kapcsolatban van az írás és olvasás zavaraival, ám ez utóbbi önállóan is felléphet, amely mellett az agyrendszer egyéb funkciói teljesen normálisak maradnak. E jelenség elnevezésére használták angol orvosok először a «szóvakság» szót. Morgan * angol szemorvos és Kerr ** iskolaorvos érdeme, hogy világosságot derítettek e kérdésben, holott mindaddig a tanulók figyelmetlenségének rovására számították. A szóvak tanuló megismeri a betűket, külön kibetűzi és le is írja a hangokat, de a hangok jeleit, mint összképzetet képtelen felfogni. A betűképzet épsége mellett a szóképzetek szenvednek beteges gyengeségben. Természetesen nemcsak a gyermekkorban ismeretesek egyes ilyen esetek, hanem bármily korú egyéneknél is már megfigyelhetők voltak. Míg azonban a felnőttek szerzett módon jutnak hozzá, a gyermekeknél több-

* British Medical Journal. 1896.

** The Howard Prize Essay of the Royal Statistical Society. 1896.

nyire öröklésről kell beszélnünk, habár az agykéreg fejlődésének visszamaradottsága sincs kizárva, de semmiesetre sem a képességek elvesztéséről van szó.

Morgan doktor már 1893-ban felfedezte a veleszületett szóvakságot, amidőn mint szemorvoshoz egy 14 éves gyermeket hoztak, aki nagy intelligenciája mellett képtelen volt összefüggően olvasni vagy helyesen írni. Közelálló gondolat volt tehát, hogy a látás érzékszervében keresendő a hiba. A vizsgálat azonban kiderítette, hogy a látóképesség teljesen normális. Miután Morgan az esetet nyilvánosságra hozta, számos más angol orvos is kezdett vele foglalkozni, különösen a szemészek észleltek szintén hasonló jelenségeket. Nemsokára, azután német orvosok is leírtak nehány esetet, amelyben a szóvakság megállapítható volt. Az utóbbiak közül különösen Peters szemésztanár, Förster és Plate iskolaorvosok váltak ki vizsgálódásaikkal. Plate fedezi fel, hogy a szóvakság családi betegség, amennyiben egy hamburgi 15 éves szellemileg normálisan fejlett, de az írás és olvasás tekintetében hihetetlenül elmaradt leánynak egész családja szenvedett ugyanebben a bajban. Ujabban Warburg kölni orvos igyekezett a szóvakságot magyarázni és gyógyeszközök után kutatni. Szerinte a megvizsgált 2000 népiskolai tanuló közül 14, a kisegítő iskola 400 tanulója közül 7 szóvakságban szenvedő akadt. További vizsgálatai folyamán észrevette, hogy a szegényebb néposztály gyermekeinél gyakoribb, mint a jobb módúaknál, továbbá míg a fiúk 75 %-át szolgáltatják az eseteknek, a leányokra csak 25 % jut.

A beteges állapot felismerése igen könnyű, csak alapos megfigyelést kíván. A szimptomák a következők. Általános normális szellemi és testi fejlettség mellett nehéz haladás az írásban és olvasásban. Hihetetlenül rossz helyesírás, magánhangzók kihagyása a szóközépen. A mássalhangzók hangképének legkülönösebb eltévedései. Ha e külső jelek után ítélve a szóvakságra lehet következtetni, a tanuló orvosi megvizsgálása és a család, a szülők és a testvérek egészségi viszonyainak, különösen a psychopathologiai eseteknek kikutatása kétségtelenné tehetik a

betegség tényének megállapítását. A tanuló iskolai dolgozatai is szolgálhatnak kiindulásul kellő óvatosság mellett.

A dolog természetében rejlik, hogy míg az alsó osztályokban, különösen a népiskolában gyakoribb a baj előfordulása, felsőbb fokon már igen ritka esetek közé tartozik. *Ezek a tanulók elmaradnak, nem képesek felsőbb osztályba lépni.* A szóvaksággal jár többnyire az emlékezetnek nagy gyengesége vagy egy bizonyos irányban, pl. könyvnélküli felmondás, számok, stb., való túltengése az általános rovására. A baj székhelye az agy egy bizonyos pontjának (Gyrus angularis), a bal, illetőleg a balkezeseknél jobb oldali féltekén, akadályozott fejlődésében keresendő, amelynek funkciója a betűknek szavakká való összetétele. Anélkül, hogy bármiféle anatomiai elváltozás eddig kimutatható lett volna, a hypothesis valószínűnek látszik, mivel az agy e pontjának külső sérülése hasonló jelenségek oka lehet. Warburg szerint a tulajdonképeni okot, valamint az öröklést, teljesen elfogadható módon megállapítani eddig nem sikerült. Nem lehetetlen, hogy az agy e helyének és a szóhangkép centrumának összekötő szálaiban rejlik a baj. Az asszociáció e szálainak teljes épsége kívántatik, hogy a gyermek a szótagolva olvasott szót megértse. A gyermek a szót tényleg csak akkor érti, ha már a szóhangkép centruma az ingerekre reagált.

A szóvak gyermek fejlődése természetesen e zavaró körülménynek van alávetve. Sok esetben nem ismerik fel, hogy olyan bajról van szó amely független a tanuló szorgalmától. Ilyenkor bizony erős gyötrelmeket áll ki a gyermek, ami még fokozza a meglevő bajt. Szerencse ha kisegítő-iskolába kerül, vagy gyógypedagógiai nevelőintézetbe, többnyire azonban a tájékozatlanok büntetéssel és korholással akarják kényszeríteni a beteg gyermeket, hogy tanuljon írni és olvasni, hiszen a többi tárgyból képes megfelelni, akkor ezt is megtanulhatja. Persze ilyen módon a céltól még távolabb esünk. Ezek az egyének soha sem tanulnak meg írni és olvasni, s csak igen ritka esetben léphetnek tudományos pályára. A legnagyobb rész olyan pályára lép, amely nem követeli meg a helyes írásban és olvasásban való tökéletességet.

A különleges bajnak megfelelőleg különleges oktatásban kell a szóvakokat részesíteni. Egy kölni tanító, Lange Richárd, a mássalhangzók vocalizációjával ért el eredményt, a mássalhangzót egy magánhangzóval olvasztva össze. Warburg ajánlja még a balkézzel való iratást, ami által elősegítjük, hogy az agynak a másik felében új idegpályák létesüljenek.

Emellett nagy türelemre van szükség az oktatásnál, minden türelmetlenség csak növeli a bajt s a tanuló elveszti bátorságát, ahelyett, hogy minél többet és minél bátrabban gyakorolná magát. A gyakorlás pedig az egyetlen eljárás, amely, ha nem is teljes gyógyulással, a legtöbb eredménnyel kecsegtet. A gyermek jövője forog kockán, eltekintve attól, hogy minél idősebb lesz, annál kellemetlenebb a baj reá nézve. Nagyon fontos tehát, hogy a tanító e betegség természetével tisztában legyen. Azok az esetek, melyeket észleltem, eddig mindig a könnyebbek közé tartoztak. Noha statisztikai adatokkal még nem rendelkezünk, remélhetjük, hogy a további vizsgálatok nem fognak gyakori pozitív eredménnyel járni, legalább is nem több esetben, mint azokban az országokban, ahol már bővebb adatok is rendelkezésre állnak.

Budapest. *Gyulai Aladár.*

KÜLFÖLDI LAPSZEMLE.

Frauenbildung. *November. Kämmerer* közli, hogy Württembergben a *koedukációt* csak annyiban korlátozzák amennyiben ott, ahol megfelelő leányiskola van, rendszerint nem veszik fel a lányokat fiúiskolába. Ez az iskolák $^1/_3$ részére áll csak. A kölcsönhatást melyben természetszerűleg a lányok legjaváról van szó, előnyösnek tartja, noha nem tagadhatja, hogy a lányok kicsit bursikózzá válnak. *Blumberger a betegápolónők* alapos képzését sürgeti, nehogy ez a pálya továbbra is nyomasztó és szegényes maradjon. Nem tudja megérteni, hogy miért nem fordulnak a hozzávaló képesítés alapja végett a nőiskolához. Sok olyat sorol fel ezeknek a tanítási anyagából, aminek folytán a kapcsolat nagy haszonnal járhatna más kórházi hivatásra is. Maguknak a nőknek a szempontjából körkérdéssel bizonyítja, hogy azokban a hivatalokban a legboldogabbak, ahol az árvákkal és a betegekkel foglalkoznak. *Alcormann* indítványozza, hogy *a görög pedagógiai* szemináriumi tanításánál használják fel az archeológia minden megelevenítő eszközét és így ismertessék a nagy pedagógusok törekvéseit, ideáljait, korszellemét okozati összefüggésben. *Unna* azt az utat mutatja, melyen a felsőbb-lyceumban az *angol irodalmi tanítás* önálló olvasási kedvre vezet. Iskolai olvasmányok, jó anthológiák, egy-egy költő jellemének, életének, műveltségének és korának az átérző megvilágítása — ez az, ami elsősorban érdekli. *Hilger*, igazgatónő *a nőiskola* gyakorlati munkájáról értekezik. Nagyon fontosnak tartja mind a háztartási, mind a nevelői és szociális tárgyakban, hogy legyen a gyakorlatra megfelelő terrenum s hogy azt jól felhasználja olyan képzett pedagógus, aki itt is le tudja vonni mindjárt az elméleti szabályt. Azt is ajánlja, hogy a szabad napokon tegye magáévá a berendezéseket más egyesület, más tanfolyam. Steinhauff *a lyceumi* életből a *földrajztanítást* veszi vizsgálat alá, kiindulva abból, hogy a földrajzi tudomány világhatalom. Keresi ebben a körben a szemléltetés, az érdekesség és az elevenség eszközeit. Hasonlat és ellentét; gazdaság, közlekedés, vasutazás; aktuális thémák színhelye; különféle megérzékítő rajz; egységesítő néma térkép; a növendékekhez alkalmazkodó ismétlés; útirajzok, házi olvasmányok, nagyobb földrajzi munkák iskolai megbeszélése; csillagos ég és éghajlati viszonyok; gyarmatvilág és mathematikai földrajz, mindez felvonul előttünk mint hatalmas pedagógiai erő. És tanárul szakembert óhajt földrajzi gondolkozással, földrajzi módszerrel, kevés megerőltető órával, sok alkalommal a pedagógiai gyakorlatra és a

tapasztalatgyüjtésre. *Hupfeld* kijelöli, hogy milyen helyet foglaljanak el a lyceumban *a fizikai és a vegytani gyakorlatok*. Nem egy-egy részletkérdés tudományos elmélyítésében látja a céljukat, hanem a tanultak megerősítésében megvilágító kiegészítésében, gyümölcsöző, életrevaló felhasználásában. A tanulás megkönnyítését várja tőlük, várja annak óvatos, behizelgő irányítását és olyan menetét, mely alkalmat ad az apró különleges megfigyelésekre és a háztartási értékesítésre. Közöl konkrét példákat is feladatokból, melyek az ismétlés a leleményesség, a gazdasszonykodás, a technika és az élelmiszerhamisítás körébe vágnak. Az «*Aus Natur und Geisteswelt*» című vállalatról hangoztatja *Wichgram*, hogy nem szenzációkkal, hanem jól átdolgozott ismeretekkel igyekszik előbbrevinni a jövőt, a gazdasági és az ideális életet. Egy-kettő tárgyalásainak köréből: Az óra. Az időmérés alapjai és technikája. Optikai eszközök. Szikratávíró. A szem és a szemüveg. Orvosságok. stb. A *klasszikus nyelvek* irodalmában *Hennesthal* hírt ad felnőtt kezdőknek szóló gyakorlókönyvről; latin szócsaládok könyvéről; Livius olyan szemelvényeiről, mely jellemrajzokat, szociális áramlatokat, művelődés-történelmet és érdekfeszítő eseményeket tartalmaz Liviának, a fejlődő római monarchia első császárnéjának és Augusztus feleségének, a történelmi és költői jellemrajzából. *Else Gross* a legtöbb *háztartási könyv* létrejöttét annak a meggyőződésnek tudja be, hogy a mai sokoldalú elfoglaltság mellett, csak olyan nő tud eleget tenni házi körében, aki megfelelő teoretikus tudással is rendelkezik. A különböző nőegyesületek *közleményei* ilyenféle kívánságokat tolmácsolnak: ruházzák fel a nőiskolát előnnyel és jogokkal, mert, különösen kisvárosban, csak így lehet létjogosultsága, kötelezzenek minden leányt valamifajta háztartási iskola látogatására márcsak azért is, mert ezeknek az iskoláknak ez ad önállóságot, a szakiskoláknak meg szabad fejlődést, tartson össze minden német főiskolai nőhallgató, nyissák meg a nők előtt a jogi és a theológiai záróvizsgát meg a docentúrát; s így tovább.

December. Steinhauff folytatja *a lyceumi földrajztanítás* tagolását. A távolinak az elővarázslása vetített képekben; a szimbolikus és tipikus nyelv; a hasonlatok; a mozdulatlan tárgy átszinezése eseménnyé; a történeti fejlődés megjelenítő ereje; hangulatfestés; szépirodalmi leírások; képzőművészeti alkotások úgynevezett termékeny, sokatmondó jelenségekről; az egész tanításba karmonikusan beilleszkedő, többszempontú leírás színes nyomatok mellett! Szóval sok-sok lélekbeható, művészi eszköz visz nagy szerepet megnyerő módszerében melyet sűrűn illusztrál találó példákkal. Gazdag művelő hatását a felső osztályok megértő tagjai előtt is szeretné kiaknázni minél jobban. *Conrad* azt beszéli el, hogy hogyan tanítható a lyceumban, az evangélikus órákon, *Izrael népének története*. Itt ugyanis a valláserkölcsi értékek történeti fejlődését mutatják be Isten választott népének a megszületésében és emelkedésében. Hogy hogyan hatolhatnának be a legjobbak és a legdöntőbb korok belső világába és hogyan éltetik a kereszténységbe átvezető Messiás — reményt, — ezt részletezi olyan didaktikai vázlatokban, melyeket összeválogatott a saját feldolgozásából és itt-ott mások tanulmányaiból. *Wülker* azt

taglalja, hogy hogyan mozdítható elő a *szociális kérdés* a történelem iskolai keretében. A művelődés történelemhez, az iparhoz, a földmíveléshez, a gyári élethez hozzákapcsolja a nagyszámú negyedik rend létérdekeinek a feltárását. Rövid, kibonyolító objektivitással iparkodik megfelelni azokra a kérdésekre, hogy milyen az érdekek összeütközése, hogy mit kíván a szociáldemokracia, mit tesz az állam és mire képes a privátemberek segítsége. Az utolsó év méltó befejezésének tekinti, ha mindez iránt kifejleszti a helyes érzékét. — *Brunnernak* az a kívánsága, hogy *az ismétlés a történelemben* is élvezetes és hasznos legyen. Int a tanítási óra egységének a fenntartására, végigkiséri egy-egy esetben a párhuzamok és ellentétek felállítását és utal a korszakos eszmék végigvezetésére. *Auguste Sprengel* a tanítónők és nevelőnők, berlini *nyugdíjegyesületének* az újabb fejlődését foglalja össze. Rátér olyan formákra is, melyek szerint lehet szó a nők hozzátartozóiról, továbbá az összeg visszatérítéséről és a biztosítási mód átváltoztatásáról. *Elise Kendell a tanári állásra képesített nők* statisztikáját állítja össze. Majdnem mind gyakorolják hivatásukat; kevesen mentek férjhez; fele a férjhezmenteknek is állásban van; tudományos munkásságot alig egy-kettő fejt ki. A szövetkezett magániskolák hatalmas testülete és a vidéki *iskolaegyesületek* köréből szintén hangzik el sok probléma és sok kérés. Például: Hogyan befolyásolhatja a női fiatalság a gyermekgondozást?! A vidéken szervezzenek mindenféle vizsgáló bizottságot magántanulók számára! A modern nyelvekben tegyenek sokat az olvasmányért, az olvasmánnyal az idegen műveltség megközelítéséért! Világosítsák fel a szülőket minél gyakrabban az iskola eszméiről, tegyék ezt előadásokkal, családi és szülői estékkel.

Budapest. *Schmidt Mária.*

NÖNEVELÉSI SZEMLE.

Egy év a M. M. történetéből.* Mélyen t. Közgyűlés Visszapillantást vetve a M. és M. M. N. Körének 1912 évi működésére, a krónikás igazmondásával kell felsorolnunk azokat a jelentősebb mozzanatokat melyek a kör életében a lüktető erőt képviselték.

Feladatunknak ez a része annál könnyebb, mert hiszen az év folyamán mindenkor hirt adtunk tervezgetéseinkről és valamennyien nemcsak tanui, hanem sok tekintetben cselekvő részesei is voltunk egy-egy kezdeményezés megvalósításának.

Nem csupán a köteles tárgyilagosság és őszinteség, hanem az okosság is megköveteli, hogy elfogultságtól menten biráljuk munkásságunkat. A fejlődésnek, a tökéletesedésnek eleve is utját vágnók, ha azt, amit műveltünk, nem állítanók szembe azzal, amit el nem végeztünk és megtehettünk volna.

Ugy érezzük, hogy azok az alkalomszerű összejövetelek, melyeket körünk a tagjainak és vendégeinek szellemi üdülésére rendez, korántsem merítik ki a magunk elé kitüzött célokat. Törekvéseinknek oda kell irányulniok, hogy körünk munkássága a magyar asszony társadalmi tevékenysége számára olyan eszmekeltő erő forrása legyen, melyből újabb és újabb buzdítást meríthet. Szerények a letelt évnek adatszerűen felsorolható eredményei, azonban ha csak annyit értünk el, hogy tisztábban látjuk feladatainkat és képesek voltunk a kört nagyobb megrázkodtatásoktól megóvni a nehéz társadalmi és közéleti visszonyaink közepette, ez is egy lépést jelent a haladás ösvényén. Ezekkel az érzelmekkel és agodalmakkal eltelve hálateljes köszönetet mondunk a kör tagjainak a bizalomért, mellyel megtisztelni és a támogatásért, melyben részesíteni méltóztattak. Mult évi közgyűlésünk Grúz Albertnét tiszteletbeli elnöknek és Kuliffay Izabellát tiszteletbeli tagjának megválasztotta. Körünk ez úton is kifejezést óhajtott adni hálás elismerésünknek, amellyel volt elnöke és szakosztályi elnöke lelkes munkásságáért mindenha adózik.

Konopy Kálmánné t. választmányi tagunk mély hálára kötelezte körünket azon áldozatkészséggel, hogy boldogult férje emlékére körünknek ezer koronát ajándékozott. Őszinte sajnálattal kell jelentenünk, hogy Zempléni Gyuláné, a kör egyik alelnöke, visszavonult. Mélyen fájlaljuk

* Víg Albertné titkári jelentése, melyet a «Művészet és Művelődés» Magyar Nők Köre» Márciusi közgyűlésén olvasott fel. *Szerk.*

távozását, élénk emlékezetünkben van az a lelkes buzgóság, mellyel az irodalmi szakosztályt vezette és reményelni akarjuk, hogy rokonszenvét és érdeklődését addig sem vonja meg tőlünk, míg ismét körünk vezetői közt üdvözölhetjük. Eiszen Gyuláné és Streliszky Sándorné fáradhatatlanul és kimondhatatlan pontossággal végezték a kör legnehezebb munkáját, a pénzkezelést. Kedvességük és páratlan előzékenységük a kör társadalmi életének előmozdításához a klubélet fellendítéséhez jelentékenyen hozzájárult. A M. és M. M. Nők Köre szakosztályait vezették Komáromi Kacz Endréné, Kuliffay Izabella, Szemere Ilona, Schiffner Ferenczné, Zempléni Gy.-né megszokott buzgalmukkal és sikerrel.

Tartottunk öt választmányi ülést, azonkívül mindegyik szakosztály külön-külön tanácskozott, amikor annak szükségét látta. Minden második kedden zenei estély volt, ezeket körünk tiszteletbeli tagja, Kuliffay Izabella, a zene-szakosztály elnöke rendezte azzal a lelkes ügyszeretettel mely minden ténykedését jellemzi. Külön kiemeljük kettős irodalmi és zenei jellegénél fogva az Endrődi Seraphin által rendezett «Muzsikaszó»-estélyt, melyen a Petőfi Társaság illusztris tagja, Papp Zoltán műveit adták elő a szerző, Deákné R. Berta, Bazilidesz Mária, Odry Lehel, Jakab Ödön és Szántó G. ur közreműködésével.

Ez a művészi nívón álló csodás szép hangverseny erkölcsi és anyagi sikerben fényes volt. Endrődi Seraphin érdemdús tagtársunkat illeti a köszönet a nehéz munkáért, ami a rendezéssel járt. E páratlan asszony tanácsát egyesületi ügyekben azonkívül is számtalanszor igénybe vettük. Hála és köszönet a készséges támogatásért. A zene estélyek során külön kell kiemelnünk azt a magas színvonalú hangversenyt, melyet Kuliffay Izabella Hubay Jenő negyvenéves zeneművészi működésének emlékére rendezett. Közreműködtek Kuliffay Izabella, Payer Margit, Reuss Annus. Körünk felhasználta ez alkalmat arra, hogy Hubay Jenőt tiszteletbeli taggá választsza. Ezt az elhatározását az egyesület egy díszokmány alakjában jelentette a világhirű művésznek. Hubay Jenő az elnökséghez intézett meleghangú levélben köszönte meg a figyelmet. M. Hrabovszky Julia, a kör alelnöke, francia-estélyt rendezett működvelői szinielőadással, melyet nagy érdeklődés és siker kisért. Komáromi Kacz Endréné is rendezett egy művészi zene-estélyt, fényes, gazdag műsorral közreműködtek Feldmann Herta, Komáromi Kacz E., Osváth Eszter, Urbányi E. Egy-egy zeneestély rendezéséért köszönetet mond a M. és M. M. Nők Köre Cervi Annának és, Maleczky Vilmosnénak, Müller Eugéniának és Puljevichné Klos Irmának. Az ismeretterjesztő szakosztály fáradhatatlan és buzgó elnöke, Szemere J. csodás szép eredménnyel egészségügyi ciklust rendezett. Öt egymást követő szerdán d. u. tartottak előadást Dr. Bucsányi Gyula «Fogalmak a helyes életmódról» «A növény és a gyümölcs egészségünk szolgálatában», dr. Bartha Gábor «A ragályos betegségek felismerése» és Dr. Tuszkai Ödön «Fordulópontok a nők életében». Igen sokan hallgatták a kitünő orvostanárok tanulságos előadásait. Zempléni Gyuláné rendezett egy irodalmi estélyt M. Hrabovszky I., Rákos Alice és Ritoók Emma, a kiváló írónők közreműködésével. Körünk a Vízcsepp-Társasággal együttesen ismét rendezett műtörténelmi tanfolyamot, tiz egymást követő hétfő délután, Krisztinkovics Béláné volt az előadó, aki a

renaissance-kor nagy művészeit szóval és képekben ismertette. Felolvasásai nagy látogatottságnak örvendtek.

Puljevichné Klos Irma, az angol tanfolyam tanárnője, hetenként előadásokat tartott haladók számára. Hallgatói közül tizenhat az angol nyelvet folyékonyan elsajátította.

A Magyar Nőegyletek Szövetsége körünk tagjainak két ismertető előadást rendezett. Előadók voltak Kammerer Ernőné, Bédi-Schwimmer Róza, Pogány Paula, Sebestyénné Stetina Ilona, Végess Sándorné és Rosenberg Auguszta, a Művészet és Művelődés M. Nők Köre éltető lelke. Ezek a jeles asszonyok ismertették a berlini női kongresszus és nőimunka-kiállítás eredményeit.

A M. N. Sz. béke- és választottbirósági szakosztálya körünkben előadást rendezett a Balkán-háboru folytán annyira aktuális békemozgalom köréből. Előadók voltak Zipernovszky K.-né, ki megbetegedvén, férje, Zipernovszky Károly műegyetemi tanár ur volt szives neje előadását felolvasni és Gáspárné Dávid Margit. A jelenlévők a következő rezolueiót fogadták el: «A Művészet és Művelődés M. N. K. tagjai, a család és emberszeretet, a haladás és művelődés nevében, mindennemű támadó háboru ellen tiltakoznak és csak a védelmi háboru jogosultságát ismerik el. Minden alkalommal és minden tőlük telhető módon közreműködni akarnak erős, megdönthetetlen nemzetközi jogrend megalapozásában és kialakításában. Hiszik és remélik, hogy a III hágai békekonferencia megteremti az állandó kötelező és általános nemzetközi békebiróságot.»

A művészeti szakosztály elnöke, Komáromi Kacz Endréné, a kör nagytermében képző- és iparművészeti kiállítást rendezett fáradhatatlan buzgalommal, izléssel és ügyességgel. Kiállítottak: Blaschkovits Margit és Irén, Benczur Ida, Boem Klára, Dietrich Erna, Feszty Árpádné, Fischer Gizella, Glatz Oszkár, Hilbert Irén, Hoffmann Ferenc, Humayer Erzsike, R. Rácz Endréné, Krennerné Bock Amália, Kuppis Leona és Margit, Kiss Erzsi, Kriszt Józsa, Lakits Etelka, báró Pongrácz Sarolta, R. Istvánffy Gabriella, Ritoók M., Szonntagh Aranka és Erzsébet, Timon Iza, Tomasek Emma, Ürmössy Jenőné, Vecsey Gyuláné, Vozáry Emmi. A kör belső életében ennek szellemi és anyagi ügyeinek gondos vezetésében kifejtett munkásságukért kell megemlékeznünk Farkas Gyulánéról Hetzer Józsefnéről, Istvánffy Gyulánéról, Schiffner Ferencznéről, Zipernovszky Károlynéról és Szente Gyula ügyvéd urról, akik fáradhatatlan kitartással buzgólkodtak. Köszönettel tartozunk Vándory Dezső urnak, aki lekötelező előzékenységgel támogatta a kör elnökségét az estélyek rendezésének munkájában. Köszönet a sajtónak, mely rokonszenvvel kiséri törekvéseinket, hála a hazafias támogatásért amelyre minden alkalommal számíthattunk. Köszönet a művészgárdának, akik hangversenyeinken szivességből közreműködtek: Balogh Ernő, Bán János, Böhm Erzsébet, Deákné K. Berta, Eissen Tibor, Fehérváry Sándor, Feldmann Herta, Ferenczy Ilonka, Goreczky Vilmosné, Galle Jenő, Gáspárné D. Margit, Hrabovszky I., Kuliffay Izabella, Komáromi K. Endre, Kriegner Kálmán, Jakab Ödön, Kurucz János, Kupcsayné Matinszky Irma, Maleczky Vilmosné, Mészáros Nusi, Márkus Gábor, Odry Lehel, Osváth Eszter, Payer Margit, Plein Jenő, Papp Zoltán,

Rákos Alice, Ritoók E., Reuss Annus, Szántó Gáspár, Sándor Mária, F. Szörényi Bella, Tóth Sárika, ifj. Toldy László, Vitéz Rózsika, Zempléni Gyuláné.

Köszönettel kell megemlítenünk a Musica R. T.-ot azon áldozatkészségért, mellyel egy zongorát az egész évre díjtalanul bocsátott körünk rendelkezésére.

Most pedig, midőn évi jelentésem végére értem, köszönetet mondok szíves türelmükért és kérem a mélyen t. Közgyűlést, méltóztassék a jelentést tudomásul venni.

*

A Mária Dorothea Egyesület közgyűlését a gyásza miatt visszavonult özv. gr. Csáky Albinné távollétében, Herich Károlyné elnöklése mellett március 30 án tartották meg. A közgyűlés iránt a tagok élénk érdeklődése nyilvánult meg; az Otthon ebédlő terme egészen megtelt s a közgyűlésen találkozók őszinte bizalommal és szeretettel üdvözölték egymást s az egyesület tisztikarát. A szeretet jegyében indult közgyűlés harmonikus munkáját szépen egészítette ki az az emlékbeszéd, melyet Berta Ilona az egyesület pénztárosa tartott a csak nemrég elhunyt lovag Falk Zsigmondról, az egyesület pénzügyi bizottságának elnökéről és régi őszinte barátjáról és tanácsadójáról. A Tóth József halálával megüresedett alelnöki tisztségre a közgyűlés dr. Peregriny Jánost választotta meg; az igazgatóság tagjai közé Katonáné Thuránszky Irént és Vásony Vilmos tanárt, tiszteleti tagnak pedig dr. Zsigmondy Jenő ügyészt választották. A tisztikar többi tagja ezuttal nem került választás alá. A pénztárvizsgálóbizottság jelentését az elhunyt bizottsági elnök helyett, ki a pénztárvizsgálatot még szabályszerű pontossággal teljesítette: Sebestyénné Stetina Ilona alelnök terjesztette elő. Örömmel vette a közgyűlés tudomásul az előterjesztett adatokból az egyesület fokozatos, biztos, noha a szomorú társadalmi és pénzügyi viszonyok következtében jelenleg kissé lassú gyarapodását. A teljesen reális költségvetést, mely 53,710 K bevétellel s 52,847 K kiadással közel 1000 K fölösleggel zárul elfogadták; annál is inkább, mert a fölösleg remélhetőleg jóval több s így a mérleg az előirányzottnál kedvezőbb lesz. A bevételek közé nem vették ugyanis be a Petőfi-est 1000 K tevő jövedelmét s a 3000 K rendes államsegélyt, melyet a vall.- és közokt. miniszter 1913-ra is kilátásba helyezett. A választmány évi jelentéséből, melyet a közgyűlés köszönettel vett tudomásul, ide iktatjuk olvasóink tájékoztatására a következő részleteket:

Tisztelt Közgyűlés! Álljunk meg egy pillanatra az idők rohanó folyásában s emlékezzünk meg azokról, akik kidőltek közülünk és akiket mélyen sujtott a sors keze. Elköltözött közülünk örökre Tóth József, Pest vármegye kir. tanfelügyelője, egyesületünk alelnöke. Augusztus 24-én temettük el a kiváló férfiút, a fáradhatatlan, eszményekért élő és küzdő munkást és szeretetreméltó, jóságos kartárst. Megnyerő egyénisége és nagy munkabirása egyaránt közkedveltté tették. Egyesületünket kiválóan szerette, részt vett a megalakulásában s kiterjedt széles hatáskörében mindenkit buzdított a nemes és hasznos eszme felkarolására. Legyen emléke örökké áldott közöttünk!

Mélyen sujtotta a sors keze egyesületünk mélyen tisztelt és nagyon szeretett elnökét, ki alig két hét lefolyása alatt elvesztette nagynevű hitvesét, gróf Csáky Albint, kis unokáját és kedves leányát, báró Harkányi Andorné, született gróf Csáky Máriát. Hogy mi volt gróf Csáky Albin a hazának, nemzetének, azt mindnyájan tudjuk és érezzük, hosszas betegeskedése idején aggódva vártuk a híreket s egyre bíztunk felépülésében. A Mindenható elszólította őt is közülünk s halála után még jobban érezzük a nagy veszteséget és űrt, ami utána támadt.

Nagyon fájdalmasan nélkülöztük s folytonosan hiányát éreztük alelnökünk, Herich Károlynénak, ki a múlt téli nagy betegsége után egészen most decemberig magas hegyvidéken tartózkodott s mindnyájunk örömére már majdnem teljesen helyreállott egészséggel tért vissza s állott ismét egyesületünk élére. Az ő távolléte alatt bizony minden nagy dolgunk és gondunk, apró-cseprő bajunk és panaszunk harmadik alelnökünk, Sebestyénné Stetina Ilona vállára nehezült, kinek másnemű elfoglaltságával is sok dolga és gondja volt. Az ő munkálkodásának köszönhetjük a Thielen Mária-féle 40.000 K építkezésre felhasználható alap végleges rendezését. A nemeslelkü adományozó, Thielen Mária bécsi úrnő ezzel a nagy adománnyal az építkezést is lehetővé teszi s halála után két nevelőnő fogja élvezni az Otthonban a megérdemelt nyugalmat, az egyesület pedig Thielen Mária úrnőben mindig kedves vendégét és szeretett pártfogóját tiszteli az Otthon falai között, ha igazi otthonából, Bécsből hozzánk ellátogat.

Ugyancsak Sebestyénné S. Ilona alelnökünk felügyelete, illetőleg vezetése alatt folytak az építkezés céljára a gyűjtési munkálatok. A munka oroszlánrészét a gyűjtőbizottság elnöke, Thoma Teréz, a T. Otthon bentlakója vállalta magára és nagy ambicióval el is végezte. Több mint tízezer ívet küldtek szét, de a gyűjtés eredménye eddig nem felelt meg a hozzá fűzött nagy reményeknek, a tiszta bevétel eddig 3100 K. Minthogy még nagyon sok ív van szerteszét, kérvényt adtunk be a belügyminiszter úrhoz, hogy engedélyezze a gyűjtés meghosszabbítását 1913 december 31-ig.

A székesfővárostól kért telek ügyében nem tudtunk eddig semmit sem kieszközölni. Az egyesület küldöttsége már több ízben volt az illetékes helyeken s többször kaptunk határozott igéretet kérésünk meghallgatása és teljesítésére, de a várva-várt döntés ideje, úgy látszik, még nem érkezett el. Pedig az építkezés ügyének előrehaladása főleg ettől függ. Míg telkünk nincs, addig nem építhetünk s tovább is csak üres szavakkal biztathatjuk azokat, akik az Otthonban szeretnének lakni. A múlt évi 3000 K államsegélyünket is tőkésítettük az építkezés javára.

Dr. Biró Sándor helyettes ügyészünk közbenjárásával megkaptuk és az alapító levélben kikötött értékpapirokban elhelyeztük a Gelléri Szabó János-féle 10.000 K-ás alapítványt. Az időközben felgyűlt 1578 K kamatot pedig segélyezésre és betegápolási célokra fordítottuk.

1912-ben állandóan segélyezettjeink közül elhalt Rozgonyi Malvin, Prützmann Emma, Szeitz Janka és Kassevich Jánosné; 240 K évi segélyt élvezett Páva Emma, Fon Róza, Szeitz Janka, 200 K évi segélyt Tesslak Irma; 120 K-át Lichtenstein Anna, Rozgonyi Malvin,

Szágány Mária, Ányos Kornélia; 60 K-át Waldmayer Róza. A Králik-alap kamatait Veresné Sz. Erzsébet, a Thielen Mária-segélyalap kamatait özv. Erdélyi Károlyné kapta. A T. Otthon ápoltjainak segélyalapjából Eichner Teréz 10 K havi segélyt, Kremnitzky Magdolna évi 90 K-át kapott. 1912-ben egyszeri segélyt kapott: Ullmann Johanna 30 K-át, Schneider Teréz 25 K-át, Pataky Teréz 50 K-át, Martininé Draganits Auguszta 30 K-át, Ferenczy Ida 50 K-át, Eöri Margit a Krayer-féle alap 1911. évi kamatját, 36 K 98 f-t; Hosszú Fanny a Krayer-féle alap 1912. évi kamatját 39 K-át és Nyirő Éva 120 K-át, özv. Schmidt Miklósné pedig mindennap ebédet vihet haza magának az egyesület jótékonyságából.

A Tanítónők Otthonában 15 alapítványos lakik, kik közül Härting Teréz a Zirzen Janka-alapítványt Hosszú Fanny az egyesület által létesített állami tanítónők alapítványát, Kremnitzky Magdolna a Thielen Mária-alapítványt, Laufer Sarolta a báró Hirsch Mórné-alapítványt, Vidéky Apollónia a székesfővárosi alapítványt, Hartinger Klára a hercegprímási alapítványt élvezi; Eichner Terézt a fővárosi évi segélyből tartjuk el; Márczy Ilona, Ányos Kornélia és özv. Erdélyi Károlyné az egyesület jótéteményét élvezik és özv. Hladik Antalnét havi 30 K kedvezményes árért tartja el az egyesület. Környei Irma, Kovách Arisztidné, Lutzné Péhm Mária és Kalliwoda Irma saját magokért letett alapítványi helyet élveztek.

A Tanítónők Otthona bentlakói a 90 éves Härting Gusztávné sz. Dermoutz Teréz tiszteletére február 1-én megható és szép ünnepet rendeztek.

A tiszteletére tartott hangversenyen a Tanítónők Otthona bentlakói közül Beck Irén nagyon meleg, tartalmas és megható üdvözlő beszédet tartott, Nemecskay Irma és Veresné Szilassy Erzsébet tökéletes, sőt művészi előadásban négykézre játszottak. Végül maga a 90 éves ünnepelt is a zongorához ült és régi évtizedes dallamok szólaltak meg ujjai alatt halkan, tisztán, mint egy régen letünt világnak harmonikus szép emléke.

Elhelyező irodánkkal szemben a nagy közönség igen sok olyan igényt támaszt, amit nem teljesíthetünk. Megbízható jó tanerőket várnak tőlünk, de kisebb fizetéssel, mint más közvetítő irodáktól, a közvetítési díjat pedig nagyon sokan nem akarják megfizetni, sőt igen rossz néven veszik, hogy az egyesület nem ingyen ad nevelőnőt; sokan olyanformán gondolkoznak, hogy ők — a családok — jótékonyságot gyakorolnak, ha tőlünk vesznek nevelőnőt. Pedig a dolog úgy áll, hogy ma már nevelőnő igen kevés van, nehezen szánják rá magokat erre a pályára és nincs is nyelv és zeneismeretük. A vidéki családok nagyon panaszkodnak a nevelőnő hiányon, s ha ezt az ügyet a felsőbb körök figyelmen kívül hagyják, nemsokára nem is lesz nevelőnő.

Az életviszonyok megdrágulása miatt a T. Otthonában kénytelenek voltunk az élelmezés árát felemelni. Szept. 24-én tartott ülésében az igazgatóság elhatározta, hogy az élelmezés ára ezentúl 120 és 100 K lesz. A régi lakóknak ezuttal még nem emeljük az árakat, de ha a drágaság nem enyhül, azoknak is emelnünk kell. Tekintetbe fogjuk venni azonban az illetők jövedelmét vagy vagyoni helyzetét.»

*

A gyermektanulmányi kongresszus. A magyar Gyermektanulmányi társaság méltóképen ünnepelte meg most virágvasárnapján 10 éves fennállásának fordulóját, mikor a gyermektanulmányi kongresszust és a vele kapcsolatos kiállítást rendezte.

A kongresszus előkészítő bizottsága, fáradságot nem ismerő elnökével, Nagy László tanítóképző-intézeti igazgatóval az élén, tervszerű és egyúttal érdekes programmot állított össze. Az előadások szintája emelkedett volt, tárgyuk a modern pedagógiai áramlatok legfrissebb forrásaiból került.

Tekintve, hogy a kongresszus első ízben ült össze, igen célszerűnek bizonyult az első előadási sorozat összeállítása, mely a gyermektanulmány határterületeinek viszonyát tárgyalta, nevezetesen a gyermektanulmánynak a pedagógiához, orvosi tudományhoz, igazságszolgáltatáshoz, gyermekvédelemhez való vonatkozását. E bevezető előadásokhoz csatlakoztak a gyermektanulmány körébe tartozó kérdések: az alkotó munkáról, a gyermek egyéniségéről és erkölcsi világáról szólók. A kongresszussal egybekötött kiállítás gyakorlati elrendezését igazolta a kiállítás látogatóinak nagy száma. Szakembernek és laikusnak egyaránt sokat tudott mondani, sokat tudott megmagyarázni ez a nyolc csoportba osztott gyüjtemény. A demonstrációk pedig érdekes betetőzését tették az egész kongresszus pontosan kidolgozott tervének. A kongresszus tárgyalásaira legközelebb visszatérünk.

*

Tanulmányút és turisztikai kirándulás Észak-Európába. Az általam vezetett mult nyári társas kirándulásról a tömeges jelentkezés miatt többen elmaradtak. Ezek kérésére elhatároztam, hogy a már szerzett tapasztalatok felhasználásával a kirándulást az 1913. év nyarán megismételem.

A tanulmányút hét országon: Osztrák-, Lengyel-, Orosz-, Finn-, Svéd-, Dán- és Németföldön vezet keresztül. Az útirány a következő: Budapest, Oderberg, Granica, Varsó, Moszkva, Szent-Pétervár, Vüborg, Helsingfors, Stokholm, Malmö, Koppenhága, Gedsler, Berlin. A nagyobb városokban 2—3 napot időzünk. Azonkívül bejárjuk Finnország nagy részét és megtekintjük a finn természeti szépségeket (Imatra vizesés, Punkaharju magaslat, Savoninna fürdő stb.) Ezeknek a városoknak és országoknak Európa nyugati államaitól elütő jellege: a föld, az éghajlat, a kultura más mineműsége; az orosznépéletnek a zárkozottság következtében megőrzött nemzeti eredetisége; a lépten-nyomon felbukkanó középkori sötét emlékek és az újabbkori monumentális építkezések mind nagyérdekűvé és kívánatossá teszik ezeknek az országoknak a meglátogatását.

Észak-Európa időjárása utazásunk tartama alatt a lehető legkellemesebb, megfelel a mi május hónapunk hőmérsékletének. Július hó 7-én indulunk s az utazás körülbelül 4 hétig tart. Budapestről indulunk s az utazás Berlinben, annak megszemlélésével ér véget.

A részvételi díj 575 korona, mely magában foglalja a vasút-hajó (mindenütt gyorsvonat), az elszállásolás, az étkezés, az útlevélért járó láttamozás, a múzeumok belépődíját és a borravalót is. Szóval az összes költségeket.

A társutazásban 30-an legfeljebb 35-en vehetnek részt, mégpedig a jelentkezés sorrendjében. Felkérem tehát a már korábban bejelentetteket, valamint az újonnan jelentkezőket, hogy mielőbb jelentsék be részvételüket. Ugyanakkor 100 korona előleget küldjenek be a «Magyar Tanítók Takarékszövetkezetébe» (VIII., József körút 8. sz.) A részvételi díj június 1-én lesz esedékes. Az összeg részletekben is törleszthető.

Közvetlenül az utazásra vonatkozó bővebb tanácsot, tudnivalót, menetrendet magában foglaló prospektust csupán a résztvevőknek küldök. *Ispánovits Sándor* tanár. Budapest, VIII., Rákóczi-út 11.

*

Halálozás. *Kapuvári Vargyas Endre* Esztergomvármegye nyugalmazott kir. tanfelügyelője, a kiváló pedagogus és tanügyi iró elhunyt 71 éves korában f. é. március 30-án Budapesten. Halála széles körben kelt őszinte részvétet. Özvegye Petz Vilma s kiterjedt rokonsága gyászolják.

MARX és MÉREI tudományos műszerek gyára
Budapest, VI., Aradi-utca 60.

Gyártanak
saját gyártelepükön
mindennemü
fizikai, kémiai és laboratoriumi tanszereket.

Elismert elsőrangu gyártmány.

A gyártelepen saját, jól felszerelt **kisérleti laboratorium** van, amely a tanár urak rendelkezésére áll.

Kitüntetve: 1906-ban *állami ezüstéremmel*, 1907-ben a budapesti balesetügyi kiállításon *állami ezüst éremmel*, 1907-ben a pécsi orsz. kiállításon *arany éremmel.*

A gyártelepen 80 alkalmazott van állandóan foglalkoztatva.

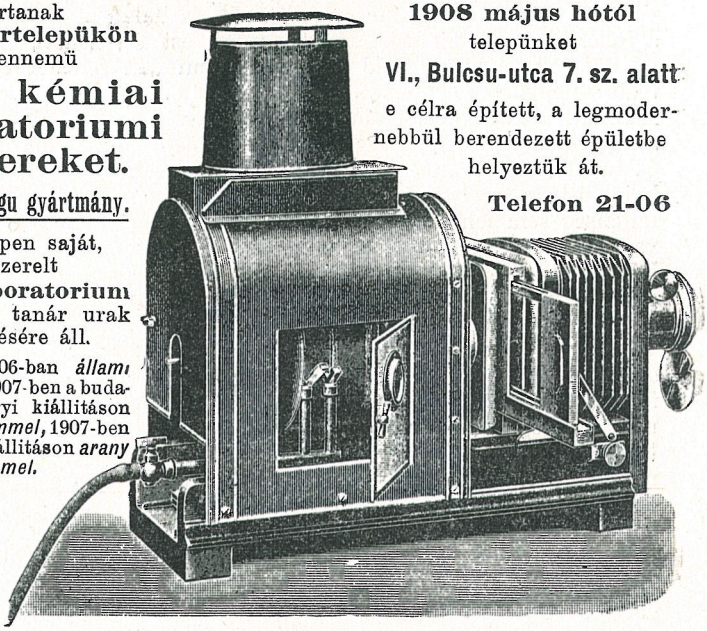

1908 május hótól
telepünket
VI., Bulcsu-utca 7. sz. alatt
e célra épített, a legmodernebbül berendezett épületbe helyeztük át.

Telefon 21-06

IRODALOM.

AZ EMBERISÉG JÖVŐJE. Irta *Lhotzky*, fordította *Schöpflin Aladár*. Budapest, 1912. A Franklin-Társulat kiadása. 125 l. Ára 1 K 20 f.

A közül a sok értékes könyv közül, melyet «Kultura és Tudomány» című becses vállalatában a Franklin-Társulat ad ki, s melyek vázlatos ismertetése alább következik, kiemeljük «Az emberiség, jövője» címűt, hogy külön is felhívjuk rá olvasóink figyelmét, mint olyan könyvre, melyből a mai sivár gondolatvilágban az emberiség jövőjére nézve megnyugvást meríthet. Talán semmi sem veri le jobban az emberi lelket, mint ha az ember jobb hivatásában az emberiség értékében, melyhez oda tartozik, kételkedni kénytelen. A napi irodalom szennyáradata, az emberi gyarlóság dokumentumai, melyeket a szenzatióra éhes hírlapok lesujtó vádiratokká duzzasztanak, erős tápot adnak a lehangoló gondolatoknak, a csüggeteg érzéseknek. Érezni, hogy hanyatló nemzedéknek satnyuló sarjai vagyunk, közel vihetik a gondolkodót a kétségbeeséshez. A Lhotzky könyve kiemel e süppedő talajból, bizalmat ébreszt bennünk az emberiség fejlődése, haladása, tökéletesedése iránt. Mintha a régi görög bölcset hallanók «csak a változás állandó», az ember is változik és halad a tökéletes érzékitől a tökéletes szellemi felé. Nyomon kíséri ezt a fejlődést, melyen «végtelenül sok felfedezni való van még és minden felfedezéssel megváltozik szemléletünk; de legalább felvidulunk előrehaladásunk láttára. Rámutat a kialakulás lassú folyamára, arra, hogy az embert az anyag szülte, de fejlődéseinek legmagasabb formáját még nem találta meg és tudatában is van ez állapotának. Szerencsénk, hogy van egy előrehajtó ösztön, mely soha sem áll nyugton, hogy tehát az emberi tökéletlenség sem lehet soha a végső állapot, mert az ember számára is van tökéletesség, melyet el lehet érni és el is fogunk érni. «*Az emberiség paradicsoma,*» az ember testi tökéletességének kora már mögöttünk van, de minden ember átéli kis gyermek korában; s ha testi tekintetben bizonyos hanyatlást látunk is a *szellem* megnyilvánulásával, — mely az anyagban és az emberben előretört — új tökéletesség vette kezdetét. A szellem fejlődésében az *első lépés* a *jó* és a *rossz* fogalmának kialakulása volt. Azután az igazság kutatása következett, mely utóbb magának a szellemnek tagadására vezetett, mely a nagy leküzdhetetlen igazságszeretetnek volt a folyománya. «Talán épen ott működött leghatalmasabban a szellem, ahol legbuzgóbban tagadták létét.» A fejlődés kérdésének tíz kis fejezetben való taglalása után, nyolc fejezetben a *vallás kérdését*, illetve a *modern* és a vallásos gondolkodás megbékülését fejtegeti. Szerinte «a vallás területén az az igaz, ami az embert nem gondolkodásba, hanem magasabb létbe emeli.» Nem vitatkozni kell az igazságon, hanem a legteljesebb gon-

dolatszabadsággal átélni az igazat. «*Nem esetleges gondolkodása, hanem léte adja meg az ember értékét.*» Az Isten részéről korlátlan a gondolatszabadság. Vannak ateisták, akik közelebb állnak Istenhez, mint sok keresztény. A gondolatszabadság mellett az igazi megbéküléshez új erkölcs is kell, mely nem ismer jó és rossz embert, csak embert, kikben a léleknek és fejlődésnek egységét látja s eszerint viselkedik az emberrel és törekvéseivel szemben. Mihelyt a gondolatszabadság és a mások léte iránt való tisztelet lesz alapfeltétellé, az ember nagyszerű egyéniséggé válik. «A lelkek összege ekkor harmonia lesz, melyben mindenki szükséges kiegészítője az egésznek.» Az emberiség tehát arra van rendelve, hogy Isten megnyilatkozása legyen az anyagban. Az új erkölcs benne van Jézus személyében, ki által az ember érvényre jutott; az emberiség lelki jövője az ő igazságának megvalósulása. A könyvecske harmadik részében «a szabadság kérdését» vizsgálja az író az emberiségben. A szabadság fogalma, az emberben a szellem ébredésekor alakult ki és okvetlenül szükséges fejlődéséhez. Az élethez és a szabadsághoz a gondolkodás az út; azért Jézus gondolkodni tanította meg az embereket; erőt adott nekik, hogy a maguk lábán járjanak — az Atyának közvetetlenségében — útjaikon. A szabadság az életnek egy magasabb fejlődési formája, melyre az emberiség korunkban féktelenül törekszik, mely a fejlődésben időleges zavarokat okoz, de ettől nem kell megijedni, mert a szabad ember mindenek előtt igaz és istenes emberré lesz, ki hozzászokik, hogy helyesen használja szabadságát. A külső szabadságnak ízről-ízre kell nőnie, hogy belső szabadsággá fejlődjék, mely az ember önuralmában nyilvánul meg. Mi többet alkotunk mint a régiek, mert több szabadságot élvezünk s ez fokozza életerőnket. A szabadsághoz pedig eljutunk, ha nyitott szemmel nézzük végtelen nagyszerűségét az Istennek és a minket körülvevő életnek. Az emberiség jövője kétségtelenül a szabadságon és a tiszta lélek tökéletességén alapul .... «Üdvösségünk talán közelebb van mint gondolnók. De ha késik is várjuk bizakodva és várjuk egyre. Bizonyos, hogy eljő és itt marad.» — Erre a bizalomra és megnyugvásra tanítja meg az olvasót Lhotzky kis könyve, melyet a fordító élvezetes és könnyen érthető formában nyújt az olvasónak. *S. J.*

*

Kant és Bölsche. A filozófia nagymestere és a modern természettudomány legkiválóbb népszerűsítője egyszerre jelennek meg a Franklin-Társulat *Kultura és tudomány* című új vállalatában. Kant ma inkább, mint valaha, az egész emberiség filozófusa, a szellemi fejlődés irányítóinak egyike, személye és eszméi iránt olyan érdeklődés nyilvánul, mint még soha azelőtt, nálunk is, ahol a filozófiai eszmék iránti érdeklődés csak most kezd ébredezni. A *Kultura és tudomány* vállalat úgy ismerteti a Kantot, a hogy legjobban megközelíthető mindenkinek: a saját szavaival, melyek munkássága gazdag tárházából vannak gondosan összeválogatva. *Kantbreviariumot* ad, mondásainak, gondolatainak olyan gyűjteményét, a mely lehető teljességgel tükrözi gondolatvilágát és világnézetét s ezért jobb bevezető Kant ismeretébe minden ismertetésnél. A filozófust, ép úgy, mint a

költőt magát kell olvasni, hogy megismerjük s erre nyer módot a Kant-breviariummal a magyar olvasó, aki előbb tájékozódni akar, mielőtt Kant nagy műveibe belemélyedne, vagy egyszerűen csak meg akarja Kantot lehetőleg híven ismerni a nélkül, hogy könyveinek részletes tanulmányozására érkezése volna. A nagyon becses munkát egy kiváló német Kant-kutató, *dr. Gross* Felix állította össze és *dr. Polgár* Gyula fordította magyarra. *Bölsche A természettudomány fejlődésének története* című műve, melyet *Schöpflin* Aladár fordított magyarra, annak a küzdelemnek adja mozgalmas képét, melyet az ember a természet megismeréseért vív a kultura kezdeteitől máig. Nem száraz tudománytörténet, hanem eleven és lélekkel teljes képe annak a folytonos erőfeszítésnek, amellyel az ember világfelfogását mélyíteni törekszik. A kétkötetes munka ára csinos vászonkötésben 2 korona 40 f. A *Kant breviarium* ára 1 korona 60 f. A *Kultura és tudomány* vállalat tetszetős köteteit olcsóságuk is megkülönbözteti: valóban a lehető legjobb olvasmányt adják a lehető legolcsóbb áron.

*

FORDULÓPONTOK A NŐK ÉLETÉBŐL. (Felvilágosító előadás). Irta *Dr. Tuszkay Ödön* nőorvos. (Az iskola-egészségi könyvtár II. füzete, kapható Lampel-Wodianernél 40 fillérért).

A szexuális pedagógiának az utóbbi években túltengett irodalma kezd megcsappani. A temérdek nyomdafestékből győztesként *egy* értékes igazság került ki: a mérsékelt, tapintatos felvilágosítás szükséges volta. Ennek a szolgálatában áll az előttünk fekvő 20 lapra terjedő füzetke is, melynek szerzője az orvosi és népszerűsítő irodalom terén nálunk és a külföldön előnyösen ismert. A «Lehull a lepel» című bevezetés után (1—6. lap), a szerző rátér «az első fordulópont»-ra; anatómiai, élettani és kórtani nézőpontból világítja meg ezt a leányok fizikai életében talán legfontosabb eseményt; a 13. lapon közli a legszükségesebb tudnivalókat egészségügyi tanácsok alakjában, amire igen helyesen elsősorban az anyákat, majd a «derék orvosnőket tartja hivatottnak, akik azonban ne legyenek vénkisasszonyok. (16. l.) Mellesleg jegyzem meg, hogy szerzőnk a feministákkal sem igen rokonszenvezik. (20. l.) Mindez élvezetes, könnyed tárcastílusban van megírva, szinesen, helyenként költői lendülettel és talán nagyobb melegséggel, mint amilyet az a komoly tárgy megkíván. Mi ebből kevesebbet, a tárgyi részből többet szerettünk volna. Így pl. a 14. lapon, ahol a szellemi munkára való kihatást a szerző csak érinti, helyén való lett volna néhány igazán szexuál-*pedagógiai* észrevétel a tanárnők, de még inkább a tanárok részére. Volt valahol egy leányiskolai igazgató, aki fürkésző szemével leolvasta a lányok arcáról időszaki gyengélkedésüket s utazott rájuk. Kiszólította és félóráig examinálta állva. Hát, úgy-e bár, ez csúnya dolog, s ott ahol ennél erősebb dolgokról van szó, ezt is ki szabad mondani, sőt meg kell róni. Ez a néhány kritikai széljegyzet, melyet egy újabb kiadásnál megszívlelésre ajánlunk, azonban mitsem von le a szerző érdemes munkájából, amelyet a szülők és a leányiskolákban működő tanerők mindenképen hasznos okulással forgathatnak. *kf.*

A **Franklin-Társulat** kiadásában **Budapesten** (IV., Egyetem-utcza 4. sz.) megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

KULTURA ÉS TUDOMÁNY

A Franklin-Társulat új vállalata.

A **«Kultura és Tudomány»** vállalat a nagy magyar olvasóközönséget akarja szolgálni. Tetszetős köteteit felajánlja mindazoknak, kik a mindennapi élet zsibbasztó fáradalmai után a nagy eszmék és eszmények világában keresnek üdülést és új erőt.

Kötetei mindenkor igaz mesterek művei. Irodalmi alakjukban kifogástalanok. Tanításukban érdekesek és értékesek. Nem felületesek, de mégis népszerűek. Aktuálisok, de mégis állandó becsűek. A haladás zászlaját lobogtatják, de tisztelnek minden igaz meggyőződést.

Hogy mikép és minő eszközökkel kíván a **«Kultura és Tudomány»** dolgozni, arra a legrészletesebb programmnál is jobban tájékoztat az eddig megjelent könyvek felsorolása.

A vállalat első sorozata hét mű nyolcz kötetben:

1. SZÉCHENYI ESZMEVILÁGA. Első kötet. *Gaal Jenő, Beöthy Zsolt, Prohászka Ottokár, Kenessey Béla, Gróf Vay Gáborné, gróf Andrássy Gyula* tanulmányai. Ára 1 K 60 f.
   A legkiválóbb magyar Széchenyi-ismerők tanulmányai, melyek együttvéve teljes képét adják majd szellemi és erkölcsi világának s valósággal megelevenítik izgatóan érdekes alakját. Három kötetre van tervezve.
2. A SZIKRATÁVIRÓ. *A. Slaby* tanárnak a német császár előtt tartott felolvasásai után átdolgozta *Kreuzer Géza* mérnök. Ára 1 K 20 f.
   A jelenkor egyik legnevezetesebb találmányának szemléletes ismertetése, a szakember biztos tudásával és a népszerű író világosságával, úgy hogy minden laikus élvezettel és tanulsággal olvashatja.
3-4. A TERMÉSZETTUDOMÁNY FEJLŐDÉSÉNEK TÖRTÉNETE. Két kötet. Irta *Wilhelm Bölsche*, fordította *Schöpflin Aladár*. Ára 2 K 40 f.
   Mozgalmas rajza annak a küzdelemnek, melyet az ember a természet megismeréséért vív évezredek óta. Nem száraz tudománytörténet, hanem eleven képe annak a folytonos erőfeszítésnek, melylyel az ember világfelfogását mélyíteni igyekszik.
5. KANT-BREVIARIUM. Kant világnézete és életfelfogása. A művelt ember számára Kant irataiból összeállította *dr. Gross Félix*, fordította *Dr Polgár Gyula*. Ára 1 K 60 f.
   Kant világnézetét saját szavaival jellemzi e könyv, műveiből készült gyűjtemény, mely minden ismertetésnél jobban érteti meg a nagy filozófust.
6. AZ EMBERISÉG JÖVŐJE. Irta *Heinrich Lhotzky*, ford. *Schöpflin Aladár*. Ára 1 K 20 f.
   Pillantás a jövőbe, a mai szellemi élet mozgató erőiből való filozófiai következtetés útján. Hittel és lendülettel teli megrajzolása a megértés, a gondolatszabadság és a magasabb erkölcsi állapotának, mely az emberiségre vár.
7. A VAGYON TUDOMÁNYA. Irta *I. A. Hobson*, fordította *dr. Sidó Zoltán*. Ára 2 K.
   A közgazdasági élet tényezőinek fejlődésükben és összefüggésükben való ismertetése, nemcsak népszerű közgazdaságtan, hanem egyúttal bevezetés a közgazdasági gondolkodásba.
8. A SZOCZIOLÓGIA VÁZLATA. Irta *G. Palante*, fordította *dr. Mikes Lajos*. Ára 1 K 60 f.
   Rövid, szabatos és világos összefoglalása a szociológia mai módszereinek és eredményeinek, megbízható és kellemes tájékoztató abban a tudományban, mely ma leginkább foglalkoztatja a gondolkodó emberek elmélyét.

A **«Kultura és Tudomány»** kötetei teljesen egyöntetű kiállításban, **egyforma, csinos és tartós vászonkötésben**, gondos és szép nyomással jelennek meg.

A **«KULTURA ÉS TUDOMÁNY»** kötetei kaphatók minden könyvkereskedésben.

Fizikai *Kémiai*

Földrajzi *Természetrajzi*

stb.

tanszereknek legjobb beszerzési forrása

ERDÉLY ÉS SZABÓ

laboratoriumi felszerelések és tanszerek gyára

Budapest, VIII., Baross-utcza 21.

Mechanikai gyár. *Üvegtechnikai műhely.*

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

Alapíttatott 1880. *Állami érem 1896.*

Pfaff-

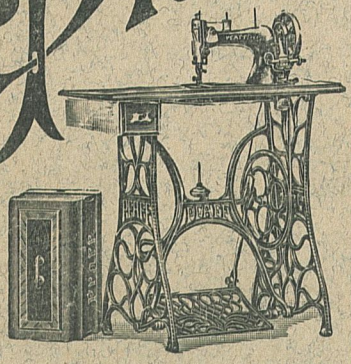

varrógépek a legjobbak!

HERBSTER KÁROLY

varrógép-nagyraktára

a világhírű

PFAFF-varrógépek

vezérképviselője

Budapest, VII., Károly-körút 9.

Nagy javítóműhely!

Képes nagy árjegyzék kívánatra ingyen és bérmentve.